

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага

ШУТИС-ийн Тэсэлгээний сургалт, судалгааны төв

ГАРЫН АВЛАГА

(Тээврийн нөхцөлд)

Тэсэлгээний сургалтанд хамрагсадад
зориулав.

Улаанбаатар хот
2023 он

ШИНЖЛЭХ УХААН ТЕХНОЛОГИЙН ИХ СУРГУУЛЬ
ТЭСЭЛГЭЭНИЙ СУРГАЛТ, СУДАЛГААНЫ ТӨВ

Редактор: Монгол улсын зөвлөх инженер Л.ДАВААЦЭДЭВ
Эмхэтгэсэн: Магистр Г.АМАРТҮВШИН
Магистр А.НЯМТУЛГА

Энэхүү гарын авлагыг тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцах эрхийн сургалтанд хамрагдах ажилтнуудад зориулав. Гарын авлагад Монгол улсын нутаг дэвсгэрт хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй тэсэлгээний ажил, үйлчилгээ эрхлэгч байгууллагын дагаж мөрдөх хууль, дүрэм, журам, тэсрэх бодис болон тэсэлгээний хэрэгслийн ангиллыг эмхтгэж оруулав.

Улаанбаатар хот

2023 он

Агуулга

1. ТЭСРЭХ БОДИС БОЛОН ТЭСЭЛГЭЭНИЙ ХЭРЭГСЛИЙН АНГИЛАЛ	4
Тэсрэх материалын хамтатгах бүлгийн ангилал.....	4
Тэсрэх материалын дэд ангийн ангилал.....	4
Тэсрэх материалыг хэрэглэх нөхцлийн ангилал.....	6
Тэсрэх материалын төрлүүд.....	8
2. МОНГОЛ УЛСЫН НУТАГ ДЭВСГЭРТ ЭРГЭЛТИЙГ ЗӨВШӨӨРӨХ, ОЛОН УЛСАД БҮРТГЭЛТЭЙ ТЭСЭРЧ ДЭЛБЭРЭХ БОДИС, ТЭСЭЛГЭЭНИЙ ХЭРЭГСЭЛ БОЛОН ТЭДГЭЭРИЙН ҮНДСЭН ТҮҮХИЙ ЭДИЙН ЖАГСААЛТ	10
3. “ТЭСЭРЧ ДЭЛБЭРЭХ БОДИС, ТЭСЭЛГЭЭНИЙ ХЭРЭГСЛИЙН ЭРГЭЛТЭД ХЯНАЛТ ТАВИХ ТУХАЙ ХУУЛЬ”-ИАС	12
Нэгдүгээр бүлэг: Нийтлэг үндэслэл.....	12
Гуравдугаар бүлэг: Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн аюулгүй ажиллагааг хангах.....	13
Тавдугаар бүлэг: Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн хяналт, хариуцлагын тогтолцоо.....	20
4. ТЭСЭЛГЭЭНИЙ АЖЛЫН АЮУЛГҮЙ АЖИЛЛАГААНЫ НЭГДСЭН ДҮРМИЙН ЗААЛТААС	22
Дүрмийн нэр томъёоны тодорхойлолт.....	22
Ерөнхий зүйл.....	23
5. ТЭСЭЛГЭЭНИЙ АЖЛЫН АЮУЛГҮЙ АЖИЛЛАГААНЫ ЕРӨНХИЙ ШААРДЛАГА ..	24
Тэсрэх материалыг ачиж буулгах, тээвэрлэх ерөнхий шаардлага.....	24
Тэсэлгээний ажил гүйцэтгэх ерөнхий шаардлага.....	27
6. ТЭСЭРЧ ДЭЛБЭРЭХ БОДИС, ТЭСЭЛГЭЭНИЙ ХЭРЭГСЛИЙН ТЭЭВЭРЛЭЛТИЙН ҮЕД МӨРДӨХ АЮУЛГҮЙ АЖИЛЛАГААНЫ ЖУРАМ	32
7. MNS 4978:2017 1 МОНГОЛ УЛСЫН СТАНДАРТ	42
1. Хамрах хүрээ.....	42
2. Норматив эшлэл.....	42
3. Нийтлэг шаардлага.....	42
4. Нэр томъёо.....	42
5. Ангилал.....	43
6. Техникийн ерөнхий шаардлага.....	44

ТЭСРЭХ БОДИС БОЛОН ТЭСЭЛГЭЭНИЙ ХЭРЭГСЛИЙН АНГИЛАЛ

“Тэсрэх материал” гэж тэсрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл болон үйлдвэрийн зориулалттай тэсрэх бодис бэлтгэхээр зориулан бэлтгэсэн хольцуудыг хэлнэ.¹ Тэсрэх материалыг аюулын зэргээр нь дараах байдлаар ангилна.

Тэсрэх материалын хамтатгах бүлгийн ангилал

Хамтатгах бүлэг (аюулын зэрэг)	Бодис, бүтээгдэхүүн
B	Өдөөгч тэсрэх бодис агуулсан бөгөөд хоёр хүртэл үл хамаарах хамгаалалтын төхөөрөмжтэй бүтээгдэхүүн. Түүнчлэн ердийн детонатор, детонатор агуулсан хэрэгсэл ба өдөөгч тэсрэх бодис агуулаагүй детонаторууд орно.
C	Шидэх үйлчилгээтэй тэсрэх бодис ба бүтээгдэхүүн (утаагүй дарь)
D	Тэсрэх бодис. Тэсэлгээний хэрэгсэл ба шидэх үйлчилгээтэй цэнэг агуулаагүй тэсрэх бодис бүхий бүтээгдэхүүн. Өдөөгч тэсрэх бодис агуулсан бөгөөд хоёр ба түүнээс дээш тооны үл хамаарах хамгаалалтын төхөөрөмжтэй бүтээгдэхүүн.
E	Тэсэлгээний хэрэгсэлгүй тэсрэх бодис агуулсан, гэхдээ шидэх үйлчилгээтэй цэнэг бүхий бүтээгдэхүүн (хялбархан дөл авалцдаг шингэн, гель буюу өөрөө шатдаг шингэнээс бусад)
F	Хоёрдогч тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл ба шидэх үйлчилгээтэй цэнэг агуулсан, эсвэл шидэх үйлчилгээтэй цэнэг агуулаагүй бүтээгдэхүүн
G	Пиротехникийн бодис, түүнийг агуулсан бүтээгдэхүүн
N	Мэдрэмтгий чадвар нь онцгой муу тэсрэх бодис агуулсан бүтээгдэхүүн
S	Гаднын гэнэтийн үйлдлээс цочрол авч тэсрэх аюул тохиолдоход түүний үйлчилгээг хязгаарлах сав, баглаа боодолтой, хэрэв сав баглаа нь галд өртөж гэмтвэл тэсрэлтийн нөлөө цацалт нь аваар устгах, гал унтраахаар сав баглааны дэргэд хүн ажиллахад саад болохгүйгээр тусгайлан бүтээгдсэн бодис, бүтээгдэхүүн

Тэсрэх материалыг гадны нөлөөлөлд хамгийн мэдрэмтгийгээс нь бага мэдрэмтгий үрүү нь бууруулан англи цагаан толгойн дарааллаар дугаарласан ангилал. Тэсрэх материалыг хадгалах тэвэрлэхэд хамтатгаж болох, болохгүйг тодорхойлно.

Тэсрэх материалын дэд ангийн ангилал

Дэд анги	Дэд ангийн нэр
1.1	Бөөнөөр тэсрэх аюултай тэсрэх материалууд
1.2	Бөөнөөр тэсрэхгүй, гэхдээ тэсрэлтээр цацалт үүсгэх болон орчны зүйлийг гэмтээх аюултай тэсрэх материалууд
1.3	Бөөнөөр тэсрэхгүй, шатах аюултай тэсрэх материалууд
1.4	Тэвэрлэлтийн явцад гал гарах буюу өдөөсөн тохиолдолд бага зэргийн тэсрэлтийн аюултай тэсрэх материал. Тэсрэлтийн үйлчлэл нь сав баглаагаар хязгаарлагдана. Гаднын өдөөх эх үүсвэр сав баглаа дотор огцом тэсрэлт үүсгэхгүй.

¹ Тэсэлгээний ажлын аюулгүй ажиллагааны дүрэм

² “Тэсэлгээний ажлын аюулгүй ажиллагааны дүрэм”-ийн Хавсралт 1

Дэд анги	Дэд ангийн нэр
1.5	Бөөнөөр тэсрэх аюултай, гэхдээ мэдрэмтгий чадвар нь маш бага, тээвэрлэлтийн хэвийн нөхцөлд өдөөлт үүсэх ёсгүй буюу шаталтаас тэсрэлтэд шилжихгүй тэсрэх материалууд
1.6	Тохиолдлын өдөөлтөд өртөх магадлал багатай, бөөнөөр тэсрэхгүй, нэн бага мэдрэх чадвартай тэсрэх бодисоор хийсэн бүтээгдэхүүн. 1.6 дэд ангийн бүтээгдэхүүний аюул нь нэг бүтээгдэхүүний тэсрэлтээр хязгаарлагдана.

Тэсрэх материал тэсэрсэн тохиолдолд үүсэх хор хөнөөлөөрөө хамгийн аюултайгаас нь аюул багатай уруу нь бууруулан 1.1-ээс 1.6 хүртэл дугаарласан ангилал.

Тэсрэх материалыг хэрэглээний нөхцлийн шаардлагаар нь дараах байдлаар ангилна.

Тэсрэх материалыг хэрэглэх нөхцлийн ангилал

Тэсрэх бодисын анги	Тэсрэх бодисын групп	Тэсрэх бодисын төрөл ба хэрэглэх нөхцөл	Ялгах зурвас буюу боодлын өнгө
I	-	Хамгаалалтгүй тэсрэх бодис Зөвхөн газрын гадарга дээр тэсэлгээ хийхэд хэрэглэнэ.	цагаан
II	-	Хамгаалалтгүй тэсрэх бодис Газрын гадарга дээрх болон газрын доорх шатамхай хий, нүүрс (занар)-ний тэсрэмтгий тоосны ялгаралгүй малталтад буюу мөргөцгийг занаржуулж тэсрэмтгий орчин бий болохоос хамгаалсан нөхцөлд тэсэлгээ хийхэд хэрэглэнэ.	улаан
III	-	Хамгаалалттай тэсрэх бодис Тэсрэмтгий нүүрс /занар/-ний тоосны ялгаралгүй, зөвхөн шатамхай хий ялгаруулдаг газрын доорх мөргөцгийн чулуулагт тэсэлгээ хийхэд хэрэглэнэ.	хөх
IV	-	Хамгаалалттай тэсрэх бодис Шатамхай хийн ялгаралгүй, нүүрс (занар)-ний тоосны тэсрэлтийн аюултай далд уурхайн нүүрс, чулуулаг, шатамхай занарын малталтын мөргөцөгт; Шатамхай хийн ялгаралтай, нүүрс хөрсний далд малталтын нүүрсний давхаргаар нэвтэрч буй шатамхай хийн ихэссэн ялгаралгүй мөргөцөгт; Нүүрсний далд уурхайн доргиох тэсэлгээнд тус тус хэрэглэнэ.	шар
V	-	Хамгаалалттай тэсрэх бодис Уулын чулуулгийн шпурт огтлогдсон ан цавын болон малталт дахь хий агаарын холимог шпурын цэнэгтэй шууд харьцахгүй байгаа тохиолдолд, шатамхай хийн ихэссэн ялгаралтай нүүрсний давхаргаар малтсан газрын доорх малталтын нүүрс, чулуулагт тэсэлгээ хийхэд хэрэглэнэ.	шар

VI	-	Хамгаалалттай тэсрэх бодис Уулын чулуулгийн шпурт огтлогдсон ан цавын болон малталт дахь хий агаарын холимог шпурын цэнэгтэй шууд харьцаж байгаа тохиолдолд, шатамхай хийн ихэссэн ялгаралтай нүүрсний давхаргаар малтсан газрын доорх малталтын нүүрс, чулуулагт; Шатамхай хийн ялгаралтай нүүрсний болон холимог босоо (10°-аас их), 20 м-ээс урт малталтын урьдчилан өрөмдсөн цооноггүй, уурхайн ерөнхий даралтаар агааржуулж буй мөргөцөгт тэсэлгээ хийхэд хэрэглэнэ.	шар
VII	-	Хамгаалалттай тэсрэх бодис, V-VI ангийн хамгаалалттай тэсрэх бодисоор хийсэн бүтээгдэхүүн Газрын доорх малталтад тусгай төрлийн (ус тоосруулах, нунтаг ингибитор тоосруулах, тааз суулгахад модон бэхэлгээ унагах, нүүрс буулгах малталтын гацаа гаргах, овор бутлах) тэсэлгээний ажил явуулах үед шатамхай хий болон нүүрсний тоосны тэсрэлтийн аюултай агуулга үүсэж болох мөргөцөгт тэсэлгээ хийхэд хэрэглэнэ.	шар
Тусгай (C)	-	Хамгаалалтгүй ба хамгаалалттай тэсрэх бодис, тэдгээрээр хийсэн бүтээгдэхүүн Шатамхай хий болон нүүрс (занар)-ний тоосны тэсрэлтийн аюултай агуулга үүсэж болох газрын доорх малталтын мөргөцгөөс бусад газарт тусгай зориулалтын тэсэлгээний ажилд хэрэглэнэ.	-
	1	Газрын гадарга дээр тэсэлгээний ажил хийхэд хэрэглэнэ. Металл боловсруулах; цооногийн болон төвлөрсөн цэнэгийг өдөөх; доголын налуу үүсгэх хүрээний тэсэлгээ, хөлдүүсний тэсэлгээ, овор хэтэрсэн чулуулгийн тэсэлгээ, чичирхийллийн хайгуулын цооногийн тэсэлгээ, ойн түймрийн хамгаалах зурвасны тэсэлгээ, бусад тусгай зориулалтын тэсэлгээний ажил	цагаан
	2	Хий, тоосны аюулгүй далд уурхайд; сульфидын хүдэрт овор ихтэй уулын цулыг бутлах, хүрээ үүсгэх тэсэлгээ болон бусад тусгай зориулалтын тэсэлгээний ажилд хэрэглэнэ.	улаан
	3	Хайгуулын, газрын тосны, хийн цооногт цөмлөх буудлагын тэсэлгээ хийхэд хэрэглэнэ.	хар
	4	Хүхрийн тоос, устөрөгч, хүнд нүүрс устөрөгчийн уурын тэсрэлтийн аюултай хүхрийн, газрын тосны болон бусад далд уурхайд тэсэлгээ хийхэд хэрэглэнэ.	ногоон

Тэсрэх материалын төрлүүд

“Тэсрэх бодис” гэж анфо (энгийн найрлагатай, хүчитгэсэн) тэсрэх бодис, эмульсийн тэсрэх бодис болон аммонит, динамит, тротил, бүүстер (booster), цочир дамжуулах шижим зэргийг хэлнэ.⁵

“Тэсэлгээний хэрэгсэл” гэж тэсрэх бодисын цэнэгт тэсрэлтийн өдөөлт өгөх зориулалттай тэсрэх бодис, өдөөх хэрэгслийг хэлнэ.⁶

Тэсрэх материалыг тэсрэлтэд мэдрэмтгий байдал болон тэсрэлтийн хүчний шинж чанараар нь дараах байдлаар ангилдаг.

- Тэслүүр
- Нунтаглах чадвар өндөртэй хүчтэй тэсрэх бодисууд
- Сул хүчтэй тэсрэх бодисууд

Тэслүүр:

- Ердийн тэслүүр
- Цахилгаан тэслүүр
 - Агшны
 - Удаашруулалттай
 - Хамгаалалттай
- Цахилгаан бус тэслүүр
 - Цооног, шпурын систем
 - Гадаргуугийн холбогчтой систем
 - Цооногийн болон гадаргуугийн холбогчтой хосолсон систем
- Цахим тэслүүр
- Дээрх төрлийн тэслүүрүүд агуулсан тэсэлгээний өдөөх хэрэгслүүд

Тэслүүр болон бүтцэд нь тэслүүр агуулагдсан тэсэлгээний хэрэгсэл нь тэсэлгээний өдөөх хэрэгсэлд орно.

Нунтаглах чадвар өндөртэй хүчтэй тэсрэх бодис:

Анхдагч өдөөгч тэсрэх бодисууд:

- Тэсрэмтгий мөнгөн ус $Hg(ONC)_2$ тэсрэмтгий хүчлийн давс, цагаан ба саарал өнгөтэй, 4.4 г/см³ нягттай жижиг талст нунтаг
- Тугалганы азид $Pb(N_3)_2$ Азотот ус төрөгчийн хүчлийн тугалганы давс, 4.8 г/см³ нягттай жижиг талст нунтаг
- Тенерес $C_6H(NO_2)_3(OPb)_2$ алтан шаравтар талст нунтаг, 3.2 г/см³ нягттай;

Хоёрдогч өдөөгч тэсрэх бодисууд:

- Тетрил $C_6H_2(NO_2)_3N(CH)_3NO_2$ – бүдэг шаргал өнгөтэй, жижиг талст нунтаг
- ТЭН $C_5H_8(ONO_2)_3$ - цагаан өнгөтэй 1.75-1.77 г/см³ нягттай кристал нунтаг (PETN)
- Гексоген $C_3H_6N_6O_6$ - цагаан өнгөтэй 1.7 г/см³ нягттай кристал нунтаг (RDX)
- Октоген $V_4H_8N_8O_8$ - цагаан өнгөтэй 1.7 г/см³ нягттай кристал нунтаг (HMX);

Тэслүүрт мэдрэмтгий хүчтэй тэсрэх бодисууд:

- Нитроглицерин $C_3H_5(ONO_2)_3$ - өнгөгүй, тунгалаг, хүнд шингэн, 1.6 г/см³ нягттай. Шингэн нитроглицерин +13.2⁰C -т царцана
- Нитроглицоль $C_2H_4(ONO_2)_2$ – өнгөгүй хүнд шингэн, 1.5 г/см³ нягттай

⁵ Тэсэлгээний ажлын аюулгүй ажиллагааны дүрэм

⁶ Тэсэлгээний ажлын аюулгүй ажиллагааны дүрэм

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага

- Тротил (тринитротолуол) $C_6H_2(NO_2)_3CH_3$ – өнгөлөг ба бүдэг шар өнгөтэй ромбо хэлбэрийн талст (TNT)
- Динамит – нитроглицерин, аммиакийн шүүний (эсвэл кали, натрийн) нэгдэл болон сийрэгжүүлэгч (модны гурил), тогтворжуулагч (сод, шохой) нэмэгдэл зэргийн хольц, 1.4-1.5 г/см³ нягттай
- Аммонит – аммиакийн шүү, тротилын хайлуулсан нэгдэл
- Эмульсийн тэсрэх бодис – 60 мм хүртэл бага диаметртай боодлоор савласан (аммиакийн шүүний усан уусмал болон эмульсжүүлэгч тосон уусмалаас үүссэн эмульсийг химийн хийжүүлэгчээр, эсвэл микро шилэн бөмбөлгөөр мэдрэгжүүлсэн)
- Цочир дамжуулах шижим, бүүстер зэрэг тэслүүрт мэдрэмтгий тэсрэх бодисын орцтой тэсэлгээний өдөөх хэрэгслүүд;

Тэслүүрт мэдрэмтгий бус хүчтэй тэсрэх бодисууд:

- Гранулит тэсрэх бодис – аммиакийн шүүний хатаасан мөхлөгт минералын тосыг шингээж тротил, хөнгөн цагааны нунтаг эсвэл өөр шатах нэмэгдлийн механик хольц
- АНФО тэсрэх бодис – аммикийн шүүнд дизель түлш шингээсэн энгийн найрлагатай болон хөнгөн цагааны нунтаг өөр шатах нэмэгдлийн механик хольц
- Эмульсийн тэсрэх бодис – 60 мм-ээс дээш диаметртай боодлоор савласан болон задгай (аммиакийн шүүний усан уусмал болон эмульсжүүлэгч тосон уусмалаас үүссэн эмульсийг химийн хийжүүлэгчээр, эсвэл микро шилэн бөмбөлгөөр мэдрэгжүүлсэн);
- Бусад тэслүүрт мэдрэмтгий тэсрэх бодисууд.

Тэслүүрт мэдрэмтгий тэсрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг тэслүүрээр өдөөж тэсэлнэ. Тэслүүрт мэдрэмтгий бус тэсрэх бодисыг бүүстэр болон түүнтэй адилтгах өдөөх хэрэгслээр өдөөж тэсэлнэ.

Сул хүчтэй тэсрэх бодис

Тэсрэлтээс үүссэн хийн бүтээгдэхүүнээр нь чулуулгийн ан цавыг нэмэгдүүлж задлах зориулалтаар ашигладаг (газрын тосны цооногийн шингэн хагалгааны цэнэг гэх мэт) тэсрэх бодис.

Засгийн газрын 2023 оны 05 дугаар
сарын 24-ний өдрийн 202 дугаар
тогтоолын хавсралт

**МОНГОЛ УЛСЫН НУТАГ ДЭВСГЭРТ ЭРГЭЛТИЙГ ЗӨВШӨӨРӨХ, ОЛОН УЛСАД
БҮРТГЭЛТЭЙ ТЭСЭРЧ ДЭЛБЭРЭХ БОДИС, ТЭСЭЛГЭЭНИЙ ХЭРЭГСЭЛ БОЛОН
ТЭДГЭЭРИЙН ҮНДСЭН ТҮҮХИЙ ЭДИЙН ЖАГСААЛТ**

№	Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл болон тэдгээрийн үндсэн түүхий эдийн төрөл	Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл болон тэдгээрийн үндсэн түүхий эдийн төрлийн хэлбэрүүд	БТКУС код
А	Б	В	Г
Нэг. Тэсэлгээний хэрэгсэл			
1.	Цахилгаан тэслүүр	агшны удаашруулалттай хамгаалалттай газрын тос, хийн цооногийн	3603
2.	Галын бялт тэслүүр	агшны хонгиотой	3603
3.	Цахилгаан бус тэслүүр	цахилгаан бус тэслүүрийн систем угсрах бэлдэц	3603
4.	Цахилгаан бус тэслүүрийн систем	цооног, шпурын гадаргуугийн холбогч блоктой цооногийн болон гадаргуугийн холбогч блоктой хосолсон	3603
5.	Цочир дамжуулах шижмийн гадаргуугийн удаашруулагч систем	цочир дамжуулах шижмээр холбох цохилтын долгион дамжуулах гуурстай холбогч блоктой	3603
6.	Цахим тэслүүр	утастай утасгүй	3603
7.	Цохилтын долгион дамжуулах гуурс	цахилгаан бус тэслүүрийн систем угсрах бэлдэц тэсэлгээний холболтын шугамын, тэслүүргүй тэсэлгээний холболтын шугамын, тэслүүртэй	3603
8.	Гал дамжуулах шижим		3603
9.	Гал дамжуулах шижмийн асаагуур	галын цахилгааны	3603
Хоёр. Тэсрэх бодис			
10.	Цэнэг өдөөх тэсрэх бодисын хэрэгсэл бэлтгэх өндөр хүчин чадалтай тэсрэх бодис	RDX TNT PETN	3602 3602 3602

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага

		PETN, TNT холимог	3602
11.	Өдөөгч тэсрэх бодис	цооног, шпурын	3602
		чиглэсэн үйлчлэлтэй гадаргуугийн	
12.	Перфорацийн цэнэг	газрын тос, хийн цооногийн	3602
13.	Пресплитийн цэнэг	газрын тос, хийн цооногийн	3602
14.	Аммонит тэсрэх бодис	боодолтой, хамгаалалттай	3602
15.	Динамит тэсрэх бодис	бортоготой, чичирхийллийн	3602
16.	Гранулит тэсрэх бодис	мөхлөгтэй, задгай	3602
17.	Анфо тэсрэх бодис	энгийн найрлагатай, савлагаатай	3602
		нэмэлт хольцтой, савлагаатай	
		энгийн найрлагатай, задгай	
		хүнд анфо савлагаатай	
18.	Эмульсийн тэсрэх бодис	савлагаатай, тэслүүрт мэдрэмтгий	3602
		савлагаатай тэслүүрт, мэдрэмтгий бус	
		задгай	
		анфогийн хольцтой задгай	
19	Цочир дамжуулах шижим	гадаргуугийн холболтын бага хүчин чадлын	3602
		өндөр хүчин чадлын	
		газрын тос, хийн цооногийн	
Гурав. Үндсэн түүхий эд			
20.	Аммиакийн шүү	аммиакийн шүү цэвэр	3102.30
		аммиакийн шүү сүвэрхэг	3102-30
21	Аммиакийн шүүний эмульс	задгай, мэдрэгжүүлээгүй	дотоодод зөвшөөрөгдөх

“ТЭСЭРЧ ДЭЛБЭРЭХ БОДИС, ТЭСЭЛГЭЭНИЙ ХЭРЭГСЛИЙН ЭРГЭЛТЭД ХЯНАЛТ ТАВИХ ТУХАЙ ХУУЛЬ”-ИАС

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ: НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт

1.1.Энэ хуулийн зорилт нь үйлдвэрлэлийн зориулалттай тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд хяналт тавих, тэдгээрийн хор хөнөөлөөс урьдчилан сэргийлэх, аюулгүй ажиллагааг хангах, хууль бус хэрэглээг хориглохтой холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд хяналт тавих тухай хууль тогтоомж

2.1.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд хяналт тавих тухай хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Үндэсний аюулгүй байдлын тухай, Ашигт малтмалын тухай, Зөвшөөрлийн тухай хууль, энэ хууль болон эдгээр хуультай нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

[/Энэ хэсэгт 2022 оны 6 дугаар сарын 17-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

3 дугаар зүйл.Хуулийн үйлчлэх хүрээ

3.1.Энэ хууль нь цэргийнхээс бусад зориулалттай тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд хяналт тавих хүрээнд үйлчилнэ.

4 дүгээр зүйл.Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт

4.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог дор дурдсан утгаар ойлгоно:

4.1.1.“тэсэрч дэлбэрэх бодис” гэж тэсэлгээний хэрэгсэл, гадны үйлчлэлийн нөлөөгөөр агшин зуурын хугацаанд химийн урвалд орж, өндөр даралт үүсгэн дулаан ялгаруулах химийн нэгдэл буюу механик хольцыг;

4.1.2 “тэсэлгээний хэрэгсэл” гэж тэсэрч дэлбэрэх бодисын тэсрэлтийг үүсгэх зориулалттай цэнэг агуулсан өдөөгч хэрэгслийг;

4.1.3 “пиротехникийн хэрэгсэл” гэж хурц гэрэл гэгээ цацруулдаг буюу чанга дуу чимээ үүсгэдэг баяр ёслол, үзвэр, цэнгээний зориулалтаар ашиглагдах хэрэгслийг;

4.1.4 “тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлт” гэж тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг үйлдвэрлэх, импортлох, экспортлох, худалдах, тээвэрлэх, хадгалах, ашиглах, устгах, тэсэлгээний ажил явуулах үйл ажиллагааг;

[/Энэ заалтад 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар нэмэлт оруулсан./](#)

4.1.5 “тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг устгах” гэж шатаах, тэслэх, уусгах арга технологийг ашиглан хор хөнөөлгүй болгохыг;

4.1.6 “тэсэлгээний ажил явуулах” гэж тэсэлгээний ажлыг удирдах, тэсэлгээ хийх, тэсрэх материалыг бүртгэх үйл ажиллагааг гүйцэтгэхийг;

[/Энэ заалтад 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

4.1.7. “мэдээллийн нэгдсэн сан” гэж төрийн захиргааны байгууллага болон хуулийн этгээдээс энэ хуульд заасны дагуу ирүүлсэн тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтийн талаарх мэдээ мэдээлэл, тайлангийн нэгтгэлийг;

4.1.9 “Мэргэжлийн зөвлөл” гэж тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд хяналт тавих чиг үүрэгтэй төрийн байгууллага болон мэргэжлийн

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага холбоо, судалгаа, шинжилгээний байгууллагын төлөөллийг оролцуулсан зөвлөлийг;

4.1.10. “шинжээч” гэж бие даан мэргэжлийн дүгнэлт гаргах эрх бүхий тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн чиглэлээр мэргэшсэн болон зөвлөх зэрэгтэй инженерийг.

[/Энэ заалтад 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар нэмэлт оруулсан./](#)

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ: ТЭСЭРЧ ДЭЛБЭРЭХ БОДИС, ТЭСЭЛГЭЭНИЙ ХЭРЭГСЛИЙН АЮУЛГҮЙ АЖИЛЛАГААГ ХАНГАХ

9 дүгээр зүйл.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг үйлдвэрлэх, хадгалалтын аюулгүйн бүс

9.1.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг үйлдвэрийн болон хадгалах байр, агуулах нь аюулгүйн бүстэй байна.

9.2.Энэ хуулийн 9.1-д заасан аюулгүйн бүс, түүний дэглэмийг Тэсэлгээний ажлын аюулгүй ажиллагааны нэгдсэн дүрэмд заасны дагуу тогтооно.

[/Энэ хэсэгт 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

10 дугаар зүйл.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн үйлдвэрийн болон хадгалах байр, агуулахын аюулгүй ажиллагаа

10.1.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн үйлдвэрийн болон хадгалах байр, агуулах дахь аюулгүй ажиллагааг Тэсэлгээний ажлын аюулгүй ажиллагааны нэгдсэн дүрмээр тогтооно.

[/Энэ хэсгийг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан./](#)

10.2.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн агуулах нь байнгын болон түр гэсэн төрөлтэй байна. Агуулахын төрөл тус бүрд тавих шаардлага, агуулах хооронд эргэлт хийх журмыг Тэсэлгээний ажлын аюулгүй ажиллагааны нэгдсэн дүрмээр тогтооно.

[/Энэ хэсгийг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан./](#)

11 дүгээр зүйл.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг үйлдвэрлэхэд тавих шаардлага

11.1.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл үйлдвэрлэх хуулийн этгээдэд Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 5.1 дүгээр зүйлийн 3-т зааснаас гадна дараах шаардлага тавина:

[/Энэ хэсэгт 2022 оны 6 дугаар сарын 17-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

11.1.1. өөрийн эзэмшлийн газар дээр байгуулсан тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн үйлдвэрлэлийн аюулгүй ажиллагааны техникийн шаардлага хангасан зориулалтын барилга байгууламж, байнгын агуулах, тоног төхөөрөмж, лаборатори, туршилтын талбайтай байх;

[/Энэ заалтад 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар нэмэлт оруулсан./](#)

11.1.2.тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн аюулгүй ажиллагааны шаардлага хангасан ачиж буулгах тусгай зориулалтын тоног төхөөрөмж, дотоодын тээврийн хэрэгсэлтэй байх;

[/Энэ заалтад 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага
11.1.3.тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн чанарын үзүүлэлт нь үндэсний болон олон улсын стандартын шаардлага хангасан байх;

11.1.4.шинэ төрлийн тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл үйлдвэрлэхэд Тэсэлгээний ажлын аюулгүй ажиллагааны нэгдсэн дүрмийн дагуу туршилт хийлгэн, шинжээчийн дүгнэлт гаргуулж, стандартаа баталгаажуулсан байх;

[/Энэ заалтад 2023 оны 01 дүгээр сарын 06-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

11.1.5.мэргэжлийн ажиллах хүчнээр хангагдсан байх;

11.1.6.цагдаа, тагнуулын болон онцгой байдлын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын саналыг авсан байх;

[/Энэ заалтыг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан./](#)

11.1.7.тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг үйлдвэрлэхэд байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээ хийлгэсэн байх;

[/Энэ заалтад 2023 оны 01 дүгээр сарын 06-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

11.1.8.тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн үйлдвэрийн байр, агуулахад гамшгийн эмзэг байдал, эрсдэлийн үнэлгээ хийлгэсэн байх.

11.1.9.хуулийн этгээдийн хувьцааны 51-ээс доошгүй хувийг Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээд эзэмшдэг байх.

[/Энэ заалтыг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар нэмсэн./](#)

11.2.Үйлдвэрлэсэн тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл сери /цуврал/ дугаар бүхий сав, баглаа боодолтой байх ба сери /цуврал/ дугаарыг геологи, уул уурхайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага олгоно.

11.3.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн сав, баглаа боодлын гадна талд үйлдвэрийн нэр, үйлдвэрлэсэн болон хадгалах баталгаат хугацаа, тэсэрч дэлбэрэх аюултайг анхааруулсан таних тэмдэгтэй байна.

11.4.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл, пиротехникийн хэрэгслийн үйлдвэрийг шинээр байгуулж, ашиглалтад оруулахад шинжээчийн болон Мэргэжлийн зөвлөлийн дүгнэлтийг гаргуулсан байна.

[/Энэ хэсэгт 2023 оны 01 дүгээр сарын 06-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

[/Энэ хэсэгт 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

11.5.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл үйлдвэрлэх тусгай зөвшөөрөлтэй хуулийн этгээд хувь нийлүүлсэн хөрөнгөд гарсан өөрчлөлтийн талаарх мэдээллээ хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлд бүртгүүлснээс хойш ажлын таван өдрийн дотор геологи, уул уурхайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлнэ.

[/Энэ хэсгийг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан./](#)

11.6.Энэ хуулийн 11.1.5-д заасан мэргэжлийн ажиллах хүчинд тавих шаардлагыг Тэсэлгээний ажлын аюулгүй ажиллагааны нэгдсэн дүрмээр тогтооно.

11.7.Энэ хуулийн 11.1.6-д заасан байгууллага хуулийн этгээдийн хүсэлтийг хүлээн авснаас хойш ажлын 20 өдөрт багтаан энэ хууль болон Тэсэлгээний ажлын аюулгүй ажиллагааны нэгдсэн дүрмээр тогтоосон тэсрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл үйлдвэрлэхэд тавих шаардлагыг хангасан эсэх талаар саналаа гаргана.

[/Энэ хэсгийг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар нэмсэн./](#)

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага
11.8.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг үйлдвэрлэх тусгай зөвшөөрөлтэй хуулийн этгээдийн хувь нийлүүлсэн хөрөнгөд орсон өөрчлөлт энэ хуулийн 11.1.9-д заасан шаардлагыг хангаагүй нь тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгох үндэслэл болно.

[/Энэ хэсгийг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар нэмсэн./](#)

12 дугаар зүйл.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл импортлох, экспортлоход тавих шаардлага

12.1. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл импортлох хуулийн этгээдэд Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 5.1 дүгээр зүйлийн 3-т зааснаас гадна дараах шаардлага тавина:

[/Энэ хэсэгт 2022 оны 6 дугаар сарын 17-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

12.1.1. өөрийн эзэмшлийн газар дээр байгуулсан тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл хадгалах аюулгүй ажиллагааны шаардлага хангасан байнгын агуулах, ачиж буулгах зориулалтын тоног төхөөрөмж, тээврийн хэрэгсэлтэй байх;

[/Энэ заалтыг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн](#)

12.1.2. цагдаагийн болон тагнуулын төв байгууллага, онцгой байдлын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын саналыг авсан байх.

[/Энэ заалтад 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

12.1.3. мэргэжлийн ажиллах хүчнээр хангагдсан байх.

[/Энэ заалтыг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар нэмсэн/](#)

12.2.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл үйлдвэрлэх тусгай зөвшөөрөлтэй хуулийн этгээд нь тэдгээрийн үндсэн түүхий эдийг импортлох эрхтэй.

[/Энэ хэсгийг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан./](#)

12.3. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл экспортлох хуулийн этгээдэд Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 5.1 дүгээр зүйлийн 3-т зааснаас гадна дараах шаардлага тавина:

[/Энэ хэсэгт 2022 оны 6 дугаар сарын 17-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

12.3.1.тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл үйлдвэрлэх тусгай зөвшөөрлийн хуулбар;

12.3.2.экспортлох бүтээгдэхүүний стандарт, техникийн шаардлага хангасан байдлын талаарх мэргэжлийн итгэмжлэгдсэн байгууллагын тодорхойлолт, экспортлох тоо хэмжээ;

12.3.3.худалдан авагчтай урьдчилан байгуулсан гэрээ, иргэний зориулалтын батламж, тээвэрлэлтийн нөхцөлийг тусгасан баримт бичиг;

12.3.4.цагдаагийн болон тагнуулын төв байгууллага, Зэвсэгт хүчний жанжин штабын санал авсан байх ба санал өгөх хугацааг ажлын 20 өдрийн дотор шийдвэрлэж байх.

[/Энэ заалтад 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

12.4.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл, тэдгээрийн үндсэн түүхий эдийг импортлох тоо хэмжээг заасан зөвшөөрлийг геологи, уул уурхайн асуудал

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага тухай бүр олгоно.

[/Энэ хэсгийг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар нэмсэн./](#)

12.5.Геологи, уул уурхайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага энэ хуулийн 12.4-т заасны дагуу олгосон зөвшөөрлийн талаарх мэдээллийг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад тухай бүр хүргүүлнэ.

[/Энэ хэсгийг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар нэмсэн./](#)

12.6. Улсын хилээр нэвтрүүлж байгаа тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл, тэдгээрийн үндсэн түүхий эдийг гаалийн байгууллага бүртгэж, энэ хуулийн 22.1-д заасан мэдээллийн нэгдсэн санд тухай бүр хүргүүлнэ.

[/Энэ хэсэгт 2021 оны 11 дүгээр сарын 12-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

[/Энэ хэсгийг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар нэмсэн./](#)

13 дугаар зүйл.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл худалдахад тавих шаардлага

13.1.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл үйлдвэрлэх, импортлох тусгай зөвшөөрөлтэй этгээд тэдгээрийг зөвхөн энэ хуулийн 15.1, 16.1-д заасан хуулийн этгээдэд худалдана.

[/Энэ хэсэгт 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар нэмэлт оруулсан./](#)

13.4.Хуулийн этгээд нь хэрэгцээнээс илүүдэлтэй тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг худалдан авах эрх бүхий байгууллагад хяналт шалгалт хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллагын зөвшөөрөлтэйгээр худалдаж болно.

[/Энэ хэсэгт "мэргэжлийн хяналтын төв" гэснийг "хяналт шалгалт хэрэгжүүлэх эрх бүхий" гэж 2022 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан бөгөөд 2023 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө./](#)

14 дүгээр зүйл.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн тээвэрлэлтэд тавих шаардлага

14.1. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг зөвшөөрөгдсөн чиглэлийн дагуу тээврийн болон аюултай ачааны стандартыг баримтлан тусгай тоноглогсон тээврийн хэрэгслээр аюулгүй байдлыг хангаж, харуул хамгаалалттай тээвэрлэх бөгөөд тээврийн хэрэгслийн зөвшөөрөл, тээвэрлэлтийн маршрутыг цагдаагийн байгууллага олгож, харуул хамгаалалтыг дотоодын цэрэг гүйцэтгэж, аюулгүй байдалд хяналт тавина.

[/2017 оны 02 дугаар сарын 09-ний өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/](#)

[/Энэ хэсэгт 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар нэмэлт оруулсан./](#)

14.2.Тэсэрч дэлбэрэх бодисыг тэсэлгээний хэрэгслийн хамт тээвэрлэхийг хориглоно.

14.3.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн тээвэрлэлтийн явцад гарч болзошгүй эрсдэл, түүнээс урьдчилан сэргийлэх зааварчилгааг тээврийн хэрэгслийн жолооч болон дагалдан яваа хүн бүрд танилцуулж, аюулгүй байдлыг хангасан байна.

14.4.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг хот, тосгон, бусад суурин газраар тээвэрлэхдээ аюултай ачаа тээвэрлэх үеийн аюулгүй ажиллагааны техникийн

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага шаардлагыг хангасан байна.

[/Энэ хэсэгт 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

14.5. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг аюулгүй ажиллагааны шаардлага хангасан зориулалтын талбайд ачиж, буулгана.

14.6. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг төмөр замаар тээвэрлэхдээ төмөр замын тээврийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, тагнуулын төв байгууллагын хамтран баталсан Төмөр замаар аюултай ачаа тээвэрлэх, ачиж буулгах, хадгалах журмыг баримтална.

14.7. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн тээвэрлэлтийн аюулгүй ажиллагааны журмыг цагдаагийн төв байгууллага геологи, уул уурхайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагатай хамтран батална.

[/Энэ хэсэгт "мэргэжлийн хяналтын" гэснийг "геологи, үүл үүрхайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны" гэж 2022 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан бөгөөд 2023 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө./](#)

[/Энэ хэсэгт 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

14.8. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн тоо хэмжээг тогтоосон тээвэрлэх хуудсыг тээврийн хэрэгслийн аюулгүй ажиллагааны бэлэн байдал, даацыг харгалзан хяналт шалгалт хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллага олгоно.

[/Энэ хэсэгт "мэргэжлийн хяналтын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны" гэснийг "хяналт шалгалт хэрэгжүүлэх эрх бүхий" гэж 2022 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан бөгөөд 2023 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө./](#)

[/Энэ хэсгийг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар нэмсэн./](#)

14.9. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн тээвэрлэлтийн үеийн харуул хамгаалалтын зардлыг тухайн хуулийн этгээд хариуцна.

[/Энэ хэсгийг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар нэмсэн./](#)

15 дугаар зүйл. Тэсэлгээний ажил явуулахад тавих шаардлага

15.1. Тэсэлгээний ажлыг Монгол Улсын хуулийн этгээд гүйцэтгэнэ.

[/Энэ хэсэгт 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

15.2. Тэсэлгээний ажил явуулах хуулийн этгээдэд Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 5.1 дүгээр зүйлийн 3-т зааснаас гадна дараах шаардлага тавина:

[/Энэ хэсэгт 2022 оны 6 дугаар сарын 17-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

15.2.1. мэргэжлийн ажиллах хүчинтэй байх;

15.2.2. цагдаагийн болон тагнуулын төв байгууллагын саналыг авсан байх;

[/Энэ заалтад 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

15.2.3. тэсэлгээний ажил явуулах зориулалтын тоног төхөөрөмж, тээврийн хэрэгсэлтэй байх.

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага
[/Энэ заалтыг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн
найруулсан./](#)

15.3. Тэсэлгээний ажил явуулах тусгай зөвшөөрөлтэй хуулийн этгээд хяналт шалгалт хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллагаас олгосон хяналтын хуудсыг үндэслэн үйл ажиллагаа явуулах бөгөөд тэсэлгээний ажлын гүйцэтгэлийн тайланг хяналт шалгалт хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллагад хүргүүлнэ.

[/Энэ хэсэгт 2022 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдрийн хуулиар өөрчлөлт
оруулсан./](#)

[/Энэ хэсэгт 2023 оны 01 дүгээр сарын 06-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт
оруулсан./](#)

[/Энэ хэсгийг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн
найруулсан./](#)

15.4. Энэ хуулийн 15.2.2-т заасан байгууллага хуулийн этгээдийн хүсэлтийг хүлээн авснаас хойш ажлын 10 өдөрт багтаан энэ хууль болон Тэсэлгээний ажлын аюулгүй ажиллагааны нэгдсэн дүрмээр тогтоосон тэсэлгээний ажил явуулахад тавих шаардлагыг хангасан эсэх талаар саналаа гаргана.

[/Энэ хэсгийг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар нэмсэн./](#)

15.7. Энэ хуулийн 15.2.1-д заасан мэргэжлийн ажиллах хүчинд тавих шаардлагыг Тэсэлгээний ажлын аюулгүй ажиллагааны нэгдсэн дүрмээр тогтооно.

[/Энэ хэсгийг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар нэмсэн./](#)

15.8. Тэсэлгээний ажил явуулах тусгай зөвшөөрөлтэй хуулийн этгээд түр агуулахыг тэсэлгээний ажил явуулах газарт тухай бүр байгуулна.

[/Энэ хэсгийг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар нэмсэн./](#)

18 дугаар зүйл. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл хадгалах, хамгаалахад тавих шаардлага

18.1. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг тус тусад нь аюулгүй ажиллагааны шаардлага хангасан зориулалтын агуулахад хадгална.

18.2. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн үйлдвэрийн байр, агуулахыг галт зэвсэг эзэмших эрх бүхий гэрээт харуул хамгаалалтын байгууллагаар хамгаалуулна.

[/Энэ хэсэгт 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар нэмэлт
оруулсан./](#)

18.3. Хуулийн этгээд нь тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн орлого, зарлага, үлдэгдлийн бүртгэлийг тэсэлгээний ажлын аюулгүй ажиллагааны нэгдсэн дүрмийн дагуу хөтөлж, улирал тутам тооллого явуулна.

18.4. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл алдагдсан, үрэгдсэн тохиолдолд цагдаагийн болон тагнуулын байгууллагад даруй мэдэгдэх бөгөөд эрэнсурвалжлах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхэд түүнийг эзэмшигч хуулийн этгээд бүх талын туслалцаа үзүүлэх үүрэгтэй.

[/Энэ хэсэгт 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт
оруулсан./](#)

19 дүгээр зүйл. Даатгал

19.1. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд оролцож байгаа хуулийн этгээд нь үйл ажиллагааны эрсдэл, иргэний амь нас, эрүүл мэндийг Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.4 дэх хэсэгт заасны дагуу заавал даатгуулсан байна.

[/Энэ хэсэгт 2023 оны 01 дүгээр сарын 06-ны өдрийн хуулиар нэмэлт](#)

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага
[оруулсан./](#)

20 дугаар зүйл.Хориглох зүйл

20.1.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор дараах зүйлийг хориглоно:

20.1.1. энэ хуульд заасан шаардлагыг хангаагүй хуулийн этгээдэд тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг үйлдвэрлэх, импортлох, экспортлох болон пиротехникийн хэрэгсэл үйлдвэрлэх, импортлох, үзвэрийн зориулалтаар ашиглах, тэсэлгээний ажил явуулах тусгай зөвшөөрөл олгох;

[/Энэ заалтад 2022 оны 6 дугаар сарын 17-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

[/Энэ заалтыг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан./](#)

20.1.2. зориулалтын бус газарт тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний болон пиротехникийн хэрэгсэл хадгалах;

[/Энэ заалтад 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар нэмэлт оруулсан./](#)

20.1.3. тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний болон пиротехникийн хэрэгслийг зориулалтын бус тээврийн хэрэгслээр тээвэрлэх;

[/Энэ заалтад 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар нэмэлт оруулсан./](#)

20.1.4. тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг олон нийтийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр сурталчлах;

20.1.5. энэ хуулийн 9.1-д заасан аюулгүйн бүсэд хүн, тээврийн хэрэгсэл зөвшөөрөлгүй нэвтрэх, түр буюу байнга суурьших, бүсийн дэглэм зөрчих;

20.1.6. тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг тээвэрлэж байгаа тээврийн хэрэгслийг тэсэлгээний ажлын удирдагч болон хамгаалалтын ажилтнаас бусад хүн дагалдан явах;

20.1.7. тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг хувь хүн олж авах, худалдах, хадгалах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах;

20.1.8. хуулийн этгээд нь тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг зориулалтын бусаар ашиглах, хадгалах, бусдад дамжуулан худалдах, шилжүүлэх.

21 дүгээр зүйл.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг устгах

21.1. Чанарын шаардлага хангахгүй болсон, ашиглах хугацаа нь дууссан тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг шинжээчийн дүгнэлтийг үндэслэн тухайн хуулийн этгээд нь тэсэлгээний ажлын аюулгүй ажиллагааны нэгдсэн дүрэмд заасан төлөвлөгөөний дагуу геологи, уул уурхайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага болон онцгой байдлын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын хяналтын дор устгана.

[/Энэ хэсэгт 2022 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

[/Энэ хэсэгт 2023 оны 01 дүгээр сарын 06-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

[/Энэ хэсэгт 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

21.2.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг устгасан тухай үйлдсэн нотолгоог энэ хуулийн 22.1-д заасан мэдээллийн нэгдсэн санд бүртгүүлнэ.

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага
[/Энэ хэсэгт 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

21.3.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэлтэй холбоотой гарсан дуудлага, мэдээлэл болон зөрчил, аюул илэрсэн тохиолдолд онцгой байдлын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага аюулгүй болгох арга хэмжээг авна.

[/Энэ хэсэгт 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

ТАВДУГААР БҮЛЭГ: ТЭСЭРЧ ДЭЛБЭРЭХ БОДИС, ТЭСЭЛГЭЭНИЙ ХЭРЭГСЛИЙН ХЯНАЛТ, ХАРИУЦЛАГЫН ТОГТОЛЦОО

23 дугаар зүйл.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд тавих хяналт

23.1.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд дараах байгууллага хяналт тавина:

23.1.1. тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд хяналт тавих тухай хууль тогтоомжийн биелэлтэд геологи, уул уурхайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, хяналт шалгалт хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллага;

[/Энэ заалтад "мэргэжлийн хяналтын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны" гэснийг "геологи, уул уурхайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, хяналт шалгалт хэрэгжүүлэх эрх бүхий" гэж 2022 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан бөгөөд 2023 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө./](#)

23.1.2. тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний болон пиротехникийн хэрэгслийг улсын хилээр нэвтрүүлэхэд гаалийн байгууллага;

[/Энэ заалтад 2021 оны 11 дүгээр сарын 12-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

23.1.3. пиротехникийн хэрэгслийн худалдаа, үзвэрийн зориулалтаар ашиглах үеийн аюулгүй байдалд цагдаа, онцгой байдлын болон хяналт шалгалт хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллага;

[/Энэ заалтад "мэргэжлийн хяналтын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны" гэснийг "хяналт шалгалт хэрэгжүүлэх эрх бүхий" гэж 2022 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан бөгөөд 2023 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө./](#)

23.1.4.тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн үйлдвэрлэл, хадгалалтын үеийн галын аюулгүй байдал, ослоос урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний хэрэгжилтэд онцгой байдлын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага.

[/Энэ хэсгийг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан./](#)

23.2.Хуулийн этгээд нь тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн зарцуулалт болон тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн тухай хууль тогтоомж, журам, технологийн горимын биелэлтэд дотоод хяналт тавина.

23.3. Хяналт шалгалт хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллага нь тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн марк, ангилал, хүчин чадал, ашиглах хугацаа, стандартын чанарын шаардлагыг хангаж байгаа эсэхийг тодорхойлохдоо шинжээчийн мэргэжлийн итгэмжлэгдсэн байгууллагын туслалцааг авна.

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага

[/Энэ хэсэгт 2022 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан./](#)

[/Энэ хэсэгт 2023 оны 01 дүгээр сарын 06-ны өдрийн хуулиар нэмэлт оруулсан./](#)

23.4. Мэргэжлийн зөвлөлийн гишүүн нь хууль бусаар бусад гишүүндээ нөлөөлөхийг хориглоно.

23.5. Мэргэжлийн зөвлөлийн гишүүн нь төрийн байгууллагыг төлөөлөн албан үүргээ хэрэгжүүлэх үед хувийн ашиг сонирхлыг нийтийн ашиг сонирхлоос дээгүүр тавихгүй.

23.6. Шинжээч нь гаргасан дүгнэлтээ Мэргэжлийн зөвлөлийн өмнө бүрэн хариуцна. Шинжээч нь санаатайгаар үндэслэлгүй дүгнэлт гаргасан бол Мэргэжлийн зөвлөлийн шийдвэрийн дагуу түүний мэргэшсэн болон зөвлөх инженерийн зэргийг цуцлуулахаар холбогдох байгууллагад хандана.

24 дүгээр зүйл. Хууль зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага

24.1. Энэ хуулийг зөрчсөн хүн, хуулийн этгээдэд Эрүүгийн хууль, эсхүл Зөрчлийн тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

[/Энэ зүйлийг 2015 оны 12 дугаар сарын 4-ний өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан/](#)

24.2. Энэ хуулийг зөрчсөн албан тушаалтны үйлдэл нь гэмт хэргийн шинжгүй бол Төрийн албаны тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

[/Энэ хэсгийг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуулиар нэмсэн./](#)

ТЭСЭЛГЭЭНИЙ АЖЛЫН АЮУЛГҮЙ АЖИЛЛАГААНЫ НЭГДСЭН ДҮРМИЙН ЗААЛТААС

ДҮРМИЙН НЭР ТОМЬЁОНЫ ТОДОРХОЙЛОЛТ

- 1. “Тэсрэх материал”** гэж тэсрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл болон үйлдвэрийн зориулалттай тэсрэх бодис бэлтгэхээр зориулан бэлтгэсэн хольцуудыг;
- 2. “Тэсрэх бодис”** гэж анфо (энгийн найрлагатай, хүчитгэсэн) тэсрэх бодис, эмульсын тэсрэх бодис болон аммонит, динамит, тротил, бүүстер (booster), цочир дамжуулах шижим зэргийг;
- 3. Тэсэлгээний хэрэгсэл** гэж тэсрэх бодисын цэнэгт тэсрэлтийн өдөөлт өгөх зориулалттай тэсрэх бодис, өдөөх хэрэгслийг;
- 4. “Өдөөх хэрэгсэл”** гэж тэсрэх бодисын цэнэгт тэсрэлтийн өдөөлт өгөх зориулалттай тэслүүр бүхий хэрэгслийг;
- 5. “Тэслүүр”** гэж тэсрэлт үүсгэх зориулалттай өдөөгч цэнэг агуулсан хэрэгслийг; Тэслүүр нь ердийн, цахилгаан, цахилгааны бус, электрон зэрэг төрлүүдээс бүрдэнэ.
- 6. “Галлагч”** гэж камер, цооног, шпурын цэнэгт тэсрэлт үүсгэх зориулалттай тэслүүр болон цочир дамжуулах шижимтэй угсарсан бүүстер ба тэсрэлтийн мэдрэмж, нунтаглах чадвар өндөртэй боодолтой тэсрэх бодисыг;
- 7. “Үндсэн хольц”** гэж тэсрэх бодисын найрлагад ордог аммиакийн шүү, дизель түлш, эмульс, мэдрэгжүүлэгч зэрэг хольцуудыг;
- 8. “Үйлдвэрлэлийн зориулалттай тэсрэх бодис үйлдвэрлэх”** гэж суурин болон явуулын зориулалтын тоног төхөөрөмж ашиглан үйлдвэрлэлийн зориулалттай тэсрэх бодисын найрлагад ордог үндсэн хольцуудыг ашиглаж эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэхийг;
- 9. “Үйлдвэрлэлийн зориулалттай тэсрэх бодис бэлтгэх”** гэж суурин болон явуулын зориулалтын тоног төхөөрөмж ашиглан үйлдвэрлэлийн зориулалттай тэсрэх бодисын найрлагад ордог үндсэн хольц, түүхий эдийн сав баглаа боодлыг задлах, нунтаглах тэдгээрийг хольж, дангаар нь болон тэсрэх бодисуудыг хооронд нь нэгтгэн бэлтгэхийг;
- 10. “Тэсрэх материалтай харьцах”** гэж зохион бүтээх, турших, бэлтгэх, үйлдвэрлэх, хадгалах, ачиж буулгах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах зэрэг тэсрэх материалтай шууд болон түүний орчинтой харьцаж гүйцэтгэх үйл ажиллагааг;
- 11. “Тэсэлгээний ажил эрхлэх эрх бүхий байгууллага”** гэж Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд хяналт тавих тухай хуулийн 11, 12, 13, 15, 16, 4.1.8 дугаар зүйлд заасан үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрөл авсан хуулийн этгээдийг;
- 12. “Тэсэлгээний ажлын хариуцлагатай удирдагч”** гэж тэсэлгээний ажлын захиалагч, гүйцэтгэгч бусад хамааралтай этгээдийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах үүрэгтэй, байгууллагын тушаалаар томилогдсон, тэсэлгээний ажлын удирдагчийн хөтөлбөрөөр суралцаж шалгалт өгч тэсэлгээний ажил удирдах эрхийн “Тэсэлгээний үнэмлэх” эзэмшсэн, тэсэлгээний ажилтай холбоотой асуудлаар шийдвэр гаргах эрх бүхий ажилтныг;
- 13. “Тэсэлгээний ажлын удирдагч”** гэж мэргэжил эзэмшихдээ тэсрэх материал, тэсэлгээний ажил сэдвээр суралцсан инженер, бакалавр болон түүнээс дээш зэргийн дипломтой, тэсэлгээний ажлын удирдагчийн хөтөлбөрөөр суралцаж шалгалт өгч тэсэлгээний ажил удирдах эрхийн “Тэсэлгээний үнэмлэх” эзэмшсэн, тэсэлгээний ажил гүйцэтгэх, тэсрэх материал хадгалах, тээвэрлэх, тэсрэх бодис бэлтгэх,

үйлдвэрлэх, харьцах үйл ажиллагааг удирдахаар байгууллагын тушаалаар томилогдсон ажилтныг;

14. “Тэсэлгээчин” гэж тэсэлгээчний хөтөлбөрөөр суралцаж, шалгалт өгч “Тэсэлгээчний үнэмлэх” эзэмшсэн, тэсэлгээний ажил гүйцэтгэхээр байгууллагын тушаалаар томилогдсон ажилтныг;

15. “Тэсрэх материалтай харьцах ажилтан” гэж тэсрэх материалтай харьцах хөтөлбөрөөр суралцаж, “Тэсрэх материалтай харьцах эрхийн үнэмлэх” эзэмшсэн, тодорхой чиглэлээр тэсрэх материалтай харьцах үйл ажиллагаа гүйцэтгэхээр байгууллагын тушаалаар томилогдсон ажилтныг;

16. “Мэргэжлийн хяналтын байгууллагын ажилтан” гэж мэргэжил эзэмшихдээ тэсрэх материал, тэсэлгээний ажил сэдвээр суралцсан, мэргэшсэн, тэсэлгээний ажил удирдах эрхийн үнэмлэхтэй, Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд хяналт тавих тухай хуулийн 23.1 дүгээр зүйлийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх эрх бүхий ажилтныг;

17. “Ажлын байран дахь тэсрэх материалын тээвэрлэлт” гэж үйлдвэр, агуулахын талбай доторх дотоодын тээвэрлэлт, тэсрэх материалыг бэлтгэх, үйлдвэрлэлийн байр болон тэсрэх материалын агуулахаас тэсэлгээний ажлын байранд хүргэх технологийн тээвэрлэлтийг;

18. “Тэсэлгээний ажлын паспорт” гэж уурхай дээр тогтмол хийгддэг тэсэлгээний ажлын үндсэн үзүүлэлтүүдийг цэнэгийн байрлал болон тэсэлгээний схемийн зураг, бусад шаардлагат тооцооллын хамт харуулсан техникийн баримт бичгийг нэрлэнэ. Паспортын үзүүлэлтүүдийг энэхүү дүрмийн 188, 346 дугаар зүйл, хавсралт 7, 8-д тусгав.

19. “Тэсэлгээний ажлын төсөл” гэж уурхай болон бусад газарт байнга бус хийгдэх тэсэлгээний ажлын үндсэн үзүүлэлтүүдийг цэнэгийн байрлал болон тэсэлгээний схемийн зураг, бусад шаардлагат тооцооллын хамт харуулсан техникийн баримт бичгийг нэрлэнэ. Төслийн үзүүлэлтүүдийг энэхүү дүрмийн 187, 341 дүгээр зүйлд тус тус тусгав.

20. “Зөөврийн үйлдвэр” гэж тэсрэх бодис үйлдвэрлэх болон тээврийн хэрэгслээр зөөвөрлөх зориулалттай, тусгай зориулалтын бүхээг, чингэлэгт байрлуулсан тоног төхөөрөмж, цэнэглэгч машиныг; (Энэ дэд заалтыг Засгийн газрын 2020 оны 174 дүгээр тогтоолоор нэмсэн)

ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ

1. Энэхүү дүрмийг үйлдвэрлэлийн зориулалттай тэсэлгээний ажил эрхлэх эрх бүхий байгууллага (цаашид “тэсэлгээний ажил эрхлэх” гэх) заавал дагаж мөрдөх бөгөөд дүрэм нь үйлдвэрлэлийн зориулалттай тэсрэх материалыг бэлтгэх, үйлдвэрлэх, хадгалах, тээвэрлэх болон ашиглах шаардлагыг тогтооно.

2. Тэсэлгээний ажил эрхлэх эрх бүхий байгууллага нь Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд хяналт тавих тухай хуулийн дагуу холбогдох тусгай зөвшөөрлийг авсан байна.

3. Тэсэлгээний ажил эрхлэх эрх бүхий байгууллагын тэсэлгээний ажлыг удирдах, гүйцэтгэх, тэсрэх материалтай харьцах ажилтан нь үнэмлэхтэй байна.

4. Тэсэлгээний ажилд ашиглах тэсрэх материал нь нэр, төрлөөрөө заавал бүртгэлтэй байна.

5. Тэсэлгээний ажилд мэргэжлийн хяналтын байгууллага хяналт тавина. Геологи, уул уурхайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын шийдвэрээр тухай бүр томилогдсон ажлын хэсэг тэсрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн үйлдвэр, агуулахын аюулгүй бүсийг тогтоох, тэсэлгээний ажлыг механикжуулах тоног төхөөрөмж, тэсэлгээний багаж, хэмжүүр, аппарат хэрэгслийг туршин хэрэглэх нөхцөлийн талаар дүгнэлт гаргана. Ажлын хэсгийн дүгнэлтээр техникийн нөхцөл,

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага стандартын шаардлага хангахгүй, хэрэглэх боломжгүй нь тогтоогдсон тоног, төхөөрөмж, багаж хэрэгсэл, тэсрэх материалыг ашиглахыг хориглоно. Дүгнэлтийг гаргахад эрх бүхий тэсэлгээний мэргэжлийн итгэмжлэгдсэн байгууллагын шинжилгээ, сорилт, туршилтын үр дүн, хэрэглэх баталгаат хугацаа нь дууссан тэсрэх материалын талаар дүгнэлтийг ашиглаж болно. (Энэ заалтыг Засгийн газрын 2020 оны 174 дүгээр тогтоолоор өөрчлөн найруулсан)

6. Үйлдвэрлэлийн зориулалттай бүх тэсрэх материал (тэсрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл ба цөмлөх-дэлбэлэх аппаратур) нь аюултай байдлын ангилалын I ангид багтана. Тэсрэх материалыг энэхүү дүрмийн хавсралт №1-д заасан хадгалах тээвэрлэхэд мөрдөх хамтатгах бүлэг болон энэхүү дүрмийн хавсралт №2-т заасан мэдрэмтгий байдлын дэд ангид хуваана. Тэсрэх материалыг хэрэглээний нөхцөлөөр нь энэхүү дүрмийн хавсралт №3-т зааснаар ангилна.

7. Тэсрэх материалыг үйлдвэрлэгчийн тогтоосон аюултай байдлын зэрэглэлийн анги, хэрэглэх зааврын дагуу ашиглана.

8. Энэхүү дүрмийн 1-д заасан байгууллагаас мэргэжлийн туслалцаа авч байгаа захиалагч болон тэсэлгээний ажилтай хамааралтай байгууллага, хүмүүс энэхүү дүрмийг заавал мөрдөнө.

ТЭСЭЛГЭЭНИЙ АЖЛЫН АЮУЛГҮЙ АЖИЛЛАГААНЫ ЕРӨНХИЙ ШААРДЛАГА

Тэсрэх материалыг ачиж буулгах, тээвэрлэх ерөнхий шаардлага

130. Тэсрэх материал хүлээж авах, ачих буулгах ажлыг тусгайлан гаргасан харуул хамгаалалт бүхий ачилт, буулгалтын талбайд тэсэлгээний ажил удирдагчийн хяналтын дор гүйцэтгэнэ.

131. Ачилт, буулгалтын талбайг төслийн дагуу тоногдсон байх бөгөөд хамааралгүй хүн ачилт, буулгалтын талбайд орохыг хориглоно.

132. Байгууллага нь ачилт, буулгалтын талбайд тэсрэх материал хүлээн авах үед ирж буй бүх тэсрэх материалын тоо хэмжээг хянаж бүртгэнэ.

133. Ачилт, буулгалтын талбай нь:

а) тэсрэх материал ачих, буулгах газрын гэрэлтүүлгийн цахилгаан хэлхээний ердийн таслуурыг 50 метрээс багагүй зайд байрлуулсан байх; (Засгийн газрын 2020 оны 174 дүгээр тогтоолоор нэмэлт орсон)

б) цагдаа, онцгой байдлын байгууллагатай холбогдох холбооны хэрэгсэлтэй байх;

в) тэсрэх материалыг вагонд ачих, буулгах талбай нь орон сууц, үйлдвэрлэлийн байгууламж болон төв төмөр замаас 125 метрээс багагүй зайд байрласан байх.

134. Тэсрэх бодисын үйлдвэрээс агуулах хүртэл тэсрэх материалын агуулахаас тэсэлгээний ажлын байр хүртэл тэсрэх материалыг байгууллагын удирдлагын эсхүл түүний томилсон эрх бүхий албан тушаалтны тогтоосон маршрутаар тээвэрлэнэ.

135. Тэсрэх материалыг ажлын байранд хүргэхдээ зөвхөн зориулалтын тээврийн хэрэгсэл ашиглана. Тэсрэх материал тээвэрлэсэн тээврийн хэрэгслээр гадны хүн зорчихыг хориглоно.

136. Далд уурхайд тэсрэх материал тээвэрлэхээр зориулан тоногдсон бүх төрлийн тээврийн хэрэгсэл ашиглаж болно.

137. Далд уурхайд тротил, гексоген, шингэн нитроэфир агуулсан мөхлөгжүүлсэн тэсрэх бодисыг өөрийнх нь жингээр хоолойгоор урсгаж буулгахыг хориглоно.

138. Далд уурхайн гол амаар хүн тээвэрлэж байх үед тэсрэх материал тээвэрлэхийг

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага хориглоно. Тэсрэх материалыг гол амаар тээвэрлэж ачих, буулгах үед гол амны дээрх барилга болон тухайн түвшний орчимд уг ажилтай холбогдолгүй хүн байлгахыг хориглоно.

139. Далд уурхайн босоо амаар тэсрэх материалыг оруулах, гаргахдаа өргөх машины машинч, уурхайн амны дохиочин, өргөлтийг хариуцсан бусад ажилчдад заавал урьдчилан мэдэгдсэн байна.

140. Сав, баглаа, боодолтой тэсрэх материалыг өргөх машинаар тээвэрлэхдээ клетний өндрийн 2/3-оос илүүгүй өндөртэй, гэхдээ түүний хаалганаас өндөргүйгээр ачна.

141. Тэсэлгээний хэрэгслийг тэсрэх бодисоос тусад нь уурхайд оруулж, гаргана.

Тэслүүртэй хайрцаг, цүнхийг тээвэрлэхдээ үйлдвэрлэгчийн зааварчилгааг дагах ба зааварчилгаагүй нөхцөлд давхарлахгүй нэг үе байрлуулна. (Энэ заалтыг Засгийн газрын 2020 оны 174 дүгээр тогтоолоор өөрчлөн найруулсан)

142. Тэсрэх материал бүхий цүнх, савтай тэсэлгээчинг налуу малталтаар оруулах, гаргахдаа хүн зөөврийн тэргэнцэрийн нэг суудалд зөвхөн нэг тэсэлгээчин буюу туслах ажилчныг суулгана.

143. Клетэнд тэсрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл бүхий цүнх, савтай хэд хэдэн тэсэлгээчин, туслах ажилчныг нэг зэрэг тээвэрлэхийг зөвшөөрнө. Ингэж зөөхдөө клетний 1 м² шаланд нэг хүн ногдохоор тооцно. Хүн бүрт ногдох тэсрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл нь энэхүү дүрмийн 163-т зааснаас хэтрэхгүй хэмжээтэй байна.

144. Тэсрэх материалтай тэсэлгээчин, туслах ажилчныг дараалал харгалзахгүй уурхайн гүнд оруулж, гаргана.

145. Тэсрэх материалыг газрын гүнд тээвэрлэх хурд 5 м/сек-ээс илүүгүй байна. Машинч нь тэсрэх материал ачсан клет, дамарт татлага, цахилгаан зүтгүүрийг аажмаар хөдөлгөж, зогсооно.

146. Газрын доорх малталтад тэсрэх материалыг хүргэхэд дараахь нөхцөлийг хангана. Үүнд:

- а) тэсрэх материалыг ачих, буулгах ажлыг зөвхөн тогтоосон газарт гүйцэтгэх;
- б) ослын тохиолдолд тэсрэх материалыг ачих, буулгах газрыг тэсэлгээний ажлын удирдагч тогтооно;
- в) тэсрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг нэг цуваанд өөр өөр тэргэнцэрт тээвэрлэж болно. Энэ тохиолдолд тэсрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэлтэй тэргэнцрүүд нь хоорондоо болон цахилгаан тэрэгнээс хоосон тэргэнцрээр 3 метрээс багагүй урт зайд тусгаарлагдсан байна. Уг цуваанд өөр төрлийн ачаа тээвэрлэхийг хориглоно;
- г) тэслүүрийг модоор доторлосон, галд тэсвэртэй материалаар битүү тагласан тээврийн хэрэгслээр тээвэрлэнэ. Тэсэлгээний хэрэгсэлтэй хайрцаг цүнхийг эсгийгээр зөөлөвчилсөн тусгай тэргэнцэрт дан эгнээгээр ачиж тээвэрлэнэ. Бусад төрлийн тэсрэх материалыг ердийн тэргэнцэрт ачиж тээвэрлэхийг зөвшөөрнө;
- д) тэсрэх материалыг цахилгаан зүтгүүртэй цуваагаар тээвэрлэхдээ тэргэнцэрийг галд тэсвэртэй материалаар битүү тагласан байна. Мөхлөгжүүлсэн тэсрэх бодисыг галд тэсвэртэй даавуугаар бүтээж тээвэрлэж болно;
- е) тэсрэх материал тээвэрлэж байгаа тээврийн хэрэгслийн цувааны өмнө болон эцэст онцгойлон анхааруулах гэрлэн дохиоллыг байрлуулж, дохионы утгыг бүх ажилчдад танилцуулсан байна;
- ё) уурхайн малталтаар тэсрэх материал тээвэрлэж яваа тээврийн хэрэгслийг өөдөөс нь явж байгаа бусад тээврийн хэрэгсэл болон явган зорчигчид

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага хөдөлгөөнөө зогсоон өнгөрүүлнэ;

ж) тэсрэх материал зөөх, тээвэрлэх ажилтай холбоотой далд уурхайн тээврийн хэрэгслийн жолооч, машинч, тэсэлгээчин, туслах ажилчдад ажил эхлэхээс өмнө аюулгүй ажиллагааны зааварчилгаа өгсөн байна;

з) тэсрэх материалыг төмөр замаар тээвэрлэхэд цахилгаан зүтгүүрийн бүхээгт машинчаас өөр уг ажилтай холбогдолгүй хүн байхыг хориглоно. Тэсрэх материал дагалдах ажилтнуудыг цувааны төгсгөлийн суудлын тэргэнцэрт суулгана. Цувааны хурд дагаж яваа хүний дундаж хурдаас хэтрэхгүй байна;

и) тэсрэх материалын агуулахад битүүмжилж лацадсан тусгайлан тоногдсон тэргэнцэр, чингэлэг, бусад савтай тэсрэх материалыг дагалдах ажилтангүйгээр хүргэж болно;

к) тэсрэх материал тээвэрлэлтэд оролцож байгаа ажилтан амь хамгаалах багтай байна.

147. Томилогдсон ажилтан тэсрэх материал тээвэрлэх тээврийн хэрэгслийн бүрэн бүтэн байдлыг сар, ээлж тутам шалгаж байна. Тэсрэх бодис буулгах зориулалттай хоолой, хаалт, сав, тоног төхөөрөмжид байгууллагын баталсан журмын дагуу үзлэг, үйлчилгээ хийж байна.

148. Уурхайн амны гаднах тэсрэх материал ачих талбай нь хаалт хамгаалалт, таних тэмдэгтэй байна.

149. Далд малталтад тэсрэх материал ачсан цувааг тэсэлгээний мөргөцөгт шууд хүргэх буюу тусгайлан тоногдсон зогсоолтой малталтад хүргэнэ. Тэсрэх бодис төвлөрсөн ажлын байранд 4-өөс цөөнгүй хөөсөн галын хор болон галын усны шугаманд холбосон галын хошуутай байна.

150. Тэсрэх материалыг далд малталтаар тээвэрлэхэд цахилгаан зүтгүүрийн машинч болон тэсрэх материал дагалдан хүргэх ажилтнуудын хооронд мөрдөх дохиог байгууллагын удирдлага эсхүл тэсэлгээний ажлын хариуцлагатай удирдагч батална.

151. Шурф малтах үед гар лебедкаар тэсрэх материал буулгах, гаргахад дараахь нөхцөлийг хангана:

а) мөргөцөгт тэсэлгээний ажилд холбогдолгүй хүн байхыг хориглох;

б) тэсрэх материал оруулах, гаргах ажлыг 2-оос доошгүй хүн гүйцэтгэх;

в) лебедка нь шүдэт түгжих төхөөрөмж буюу автомат тормозны аппараттай, холбох дэгээ нь түгжээтэй байх;

г) тэсрэх бодис, өдөөх хэрэгслийг тус тусад нь оруулж, гаргана.

152. Тэсрэх материалыг босоо малталтаар лебедкийн тусламжтайгаар буулгаж, гаргахдаа тэсэлгээний ажлын хариуцлагатай удирдагчийн баталсан ажлын даалгавар, лебедка байрлуулах паспортын дагуу гүйцэтгэнэ.

153. Тэсрэх бодис, өдөөх хэрэгслийг тэсэлгээ хийх ажлын байранд гараар зөөж хүргэхдээ тус тусад нь цүнхтэй болон үйлдвэрийн сав баглаатай нь зөөнө.

154. Өдөөх хэрэгсэл болон тэслүүртэй бүүстер, галлагчийг зөвхөн тэсэлгээчин дотор талыг нь зөөлөвчилсөн хатуу дайз, хайрцагтай цүнхэнд хийж зөөнө.

155. Тэсэлгээчин тэсрэх бодис ба тэсэлгээний хэрэгслийг хамтад нь гараар зөөхөд тэсрэх материалын нийт жин 12 кг-аас хэтрэхгүй байна. Тэслүүртэй бүүстрийн жин 10 кг-аас хэтрэхгүй байна.

156. 25 кг хүртэл жинтэй тэсрэх бодисыг өдөөх хэрэгсэлгүйгээр зөөж болно.

157. Жин нь гараар зөөх зөвшөөрөх хэмжээнээс хэтрээгүй тэсрэх бодисыг үйлдвэрийн сав баглаатай нь зөөнө.

158. Тэсрэх материал тээвэрлэх авто тээврийн хэрэгсэл нь “Тэсэрч дэлбэрэх бодис,

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага тэсэлгээний хэрэгслийн тээвэрлэлтийн үед мөрдөх аюулгүй ажиллагааны журам"-ын шаардлага хангасан байна.

159. Тэсрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг авто зам, төмөр зам, усан зам, агаараар тээвэрлэхдээ тухайн тээврийн төрөлд зориулсан аюулгүй ажиллагааны дүрмийг баримтална.

Тэсэлгээний ажил гүйцэтгэх ерөнхий шаардлага

160. Ажлын байранд хүргэсэн тэсрэх материал нь цүнх, дайз болон үйлдвэрийн сав баглаа, тусгай зориулалтын машин, контейнерт савласан байна.

161. Ажлын байран дахь тэсрэх бодис болон цэнэглэсэн шпур, цооногийг харуул хамгаалалт, хяналтгүй орхихыг хориглоно. Харуул хамгаалалт, хяналтын журмыг тэсэлгээний ажил гүйцэтгэгч байгууллага тогтооно.

162. Ил уурхайн тэсэлгээний блок дээр байгаа тэсрэх материал болон цэнэглэсэн цооног шөнийн цагт гэрэлтүүлэгтэй байна. Тэсрэх материалыг хур тунадаснаас хамгаална.

163. Хүн ам оршин суух газарт болон барилга байгууламжийн дотор тэсэлгээний ажил хийхдээ тэсрэх материалыг тусгаарласан, харуул хамгаалалттай тасалгаанд байлгана.

164. Цэнэглэлтийн ажил эхлэх хүртэл хоногийн хэрэгцээний тэсрэх материалыг хориотой бүсийн гадна, ээлжийн хэрэгцээний тэсрэх материалыг хамгаалалтын бүсэд хадгалж болно. Өдөөх хэрэгсэл болон бэлтгэсэн бүүстрийг тэдгээрээс тэсрэлт дамжих зайн гадна тусад нь хадгална.

165. Ачаатай цэнэглэгч машиныг тэсрэх материалын агуулахын болон тэсрэх материал бэлтгэх үйлдвэрийн тусгайлсан талбайд 2 хоног хүртэл хугацаатай хадгалж болно.

166. Босоо болон хэвтээ амны малталт нэвтрэх үед газрын гадарга дээрх малталтын ам болон бусад барилга байгууламжаас 50 метрээс багагүй зайд байрлах байранд ээлжийн хэрэгцээний тэсрэх материалыг хадгалж болно.

167. Тэсрэх материалтай харьцахдаа тэдгээрийг хэрэглэх заавар, аюулгүй ажиллагаа, галын аюулгүйн зааврыг чанд мөрдөнө.

168. Тэсрэх материал байгаа газраас 100 метрээс дотогш ил гал гаргахыг хориглоно. Галын аргаар тэсэлгээ хийж байгаа тэсэлгээчинд асаах хэрэгсэлтэй байхыг, харуулын ажилтныг галт зэвсэгтэй байхыг зөвшөөрнө.

169. Зайлшгүй тохиолдолд ил гал гаргах бол тэсэлгээний ажлын хариуцлагатай удирдагчийн баталсан онцгой ажлын даалгаврын дагуу гүйцэтгэнэ.

170. Нухаж няцлах боломжгүй барьцалдаж хатуурсан, гексоген болон шингэн нитроэфир агуулаагүй тэсрэх бодисыг энэхүү дүрмийн шаардлагын дагуу нунтаглах бөгөөд дараа нь зөвхөн хий, тоосны аюулгүй далд уурхай, тоосны тэсрэлтийн аюулгүй давхарга ашиглах болон газрын гадарга дээрх тэсэлгээний ажилд хэрэглэнэ.

171. Гексоген болон шингэн нитроэфир агуулсан, барьцалдаж хатуурсан тэсрэх бодисыг няцалж нунтаглалгүйгээр зөвхөн газрын гадарга дээрх тэсэлгээний ажилд хэрэглэнэ.

172. Хий, тоосны аюултай далд уурхай, тоосны тэсрэлтийн аюултай давхарга ашиглах тэсэлгээний ажилд боодол нь цоорч гэмтсэн тэсрэх бодис хэрэглэхийг хориглоно.

173. Тэсэлгээний ажил гүйцэтгэгч байгууллага нь тэсрэх материалтай харьцах ажилтнуудын аюулгүй байдлыг хангах, ажилчдыг тэсрэх бодисын тоос, тэсрэлтээс үүссэн хорт хийнээс хордохоос урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний баримт бичгийг баталж, мөрдөнө.

174. Тэсэлгээний ажлыг тэсэлгээний ажлын удирдагчийн бичгээр өгсөн үүрэг

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага даалгавар болон тэсэлгээний ажлын паспорттой (энэхүү дүрмийн хавсралт 7, 8, 9, 11, 12-т заасан маягтууд) танилцаж, гарын үсэг зурсан тэсэлгээчин гүйцэтгэнэ. Тэсэлгээний ажил явуулах газар нь тэсэлгээг аюулгүй гүйцэтгэх шаардлага хангасан байна.

175. Тэсрэх материалтай харьцах ажилтны хувцас цахилгаанждаггүй (статик гүйдэл хуримтлуулдаггүй) байх ёстой.

176. Тэсэлгээний ажлыг тогтоосон журмаар боловсруулж баталсан тэсэлгээний ажлын төсөл, паспортын дагуу гүйцэтгэнэ.

177. Цооногийн, камерын, тогоон цэнэгээр тэсэлгээ хийхийн тулд өрөмдлөг, тэсэлгээний ажлын төсөл, паспорт зохионо. Түүнчлэн барилгын объектын тэсэлгээний ажил, барилга байгууламж нураах, усны ёроол гүнзгийлэх, усан доор тэслэх, халуун масс тэслэх, чичирхийллийн хайгуул, цөмлөх-дэлбэлэх зэрэг тусгай тэсэлгээний ажлыг төсөл боловсруулж гүйцэтгэнэ.

178. Тэсэлгээний ажил гүйцэтгэгч байгууллага нь бөөнөөр тэслэх өрөмдлөг, тэсэлгээний ажлын жишиг төсөл, тухайлан тодорхой нөхцөлд гүйцэтгэдэг тэсэлгээний ажлын төсөл боловсруулж мөрдөж ажиллана. Жишиг төслийг тухайн ашигт малтмалын ордыг ашиглах техник, эдийн засгийн үндэслэл, туршилтын болон үйлдвэрлэлийн тэсэлгээний ажлын үр дүн, шинжлэх ухаан техникийн судалгаа, ижил төстэй нөхцөл дэх үйлдвэрлэлийн тэсэлгээний ажлын туршлага болон энэхүү дүрмийн шаардлагад үндэслэн боловсруулна.

179. Төсөлд:

- а) өрөмдлөг, тэсэлгээний ажлын үндсэн хэмжээсүүд;
- б) цэнэгийг өдөөх арга;
- в) тэсэлгээний хэлхээний (дараалал, удаашралын хугацаа) тооцоо;
- г) цэнэгийн бүтэц, бүүстрийн байрлал;
- д) тэсрэх материалын зарцуулалтын тооцоо;
- е) тэсэлгээний нөлөөллийн хүрээнд байрлах объектын (барилга, байгууламж, шугам хэлхээ) аюулгүй байдлыг хангах аюултай бүсийн тооцоо, хамгаалах арга;
- ё) тэсэлгээний бүсийг агааржуулах болон энэхүү дүрэмд заасан аюулгүй ажиллагааны бусад арга хэмжээг зааж, өрөмдлөг, тэсэлгээний ажлыг аюулгүй зохион байгуулах шийдлийг тусгасан байна.

180. Тэсэлгээний ажлын паспортод:

- а) шпурын болон ил цэнэгийн байрлал, тэсрэх материалын нэр, шпурын тоо, гүн, диаметр, цэнэг болон бүүстрийн бүтэц, жин, цэнэглэх арга, цэнэгийг тэслэх дараалал, түгжээсний материал, түгжээсний урт, тэсэлгээний хэлхээ (цахилгаан хэлхээ), тэдгээрийн холболтын урт (цахилгаан хэлхээний эсэргүүцэл), удаашралын хугацаа, мөргөцгийн агааржуулалтын схем, хугацаа;
- б) аюултай бүсийн хүрээ;
- в) тэсэлгээ явагдах үеийн аюултай бүсийн гаднах тэсэлгээчний байрлал;
- г) харуулын байршил, аюултай бүс болон тэсэлгээ хийх газар руу нэвтрэхээс хамгаалах төхөөрөмж, анхааруулах, хориглох тэмдгийн байршлыг заана.

Түүнээс гадна хий, тоосны тэсрэлтийн аюултай уурхайд тэсрэлтээс урьдчилан сэргийлэх тусгай хэрэгслийн байршлын схем, авах тусгай арга хэмжээг тусгана. Паспортыг 3-аас доошгүй туршилтын тэсэлгээний үр дүнд тулгуурлаж боловсруулна. Туршилтын тэсэлгээний оронд ижил нөхцөлд явагдсан тэсэлгээний үр дүнг ашиглаж болно. (Засгийн газрын 2020 оны 174 дүгээр тогтоолоор нэмэлт орсон)

181. Тэсэлгээний ажлын төсөл, паспортыг тэсэлгээний ажлын хариуцлагатай

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага удирдагч, эсхүл түүний томилсон эрх бүхий ажилтан, харин тэсэлгээний ажил гүйцэтгэгч нь туслан гүйцэтгэгчээр ажиллаж байгаа тохиолдолд захиалагч байгууллагын тэсэлгээний ажлын хариуцлагатай удирдагч, эсхүл түүний томилсон эрх бүхий ажилтан батална.

182. Малталтын хүрээг төсөлд заасан хэмжээнд хүртэл засах, хана таазанд үүссэн оворыг унагах, мөргөцгийн хана, ул тэгшлэх, бэхэлгээ хийхээр малталт өргөсгөх болон туршилтын нэг удаагийн тэсэлгээний паспортыг тэсэлгээний ажлын удирдагч зохиож баталж болно. Харин хий, тоосны аюултай далд уурхайд тэсэлгээний ажлын хариуцлагатай удирдагчаар батлуулна. Паспортод шпурын байршил, цэнэгийн жин, бүтэц, харуулын болон тэсэлгээчний байрлал, шаардлагатай нэмэлт арга хэмжээг заана. Тэсэлгээчин паспорттой танилцаж гарын үсэг зурна.

183. Тэсэлгээний ажлын үед тэсрэх материалыг тэсэлгээ хийх газарт авч ирэх мөчөөс хамгаалалтын хориотой бүс тогтоож, цэнэглэлтийн ажилтай холбогдолгүй этгээд орохыг хориглоно.

Хамгаалалтын бүсэд гүйцэтгэгч, захиалагч байгууллагын болон хяналтын байгууллагын ажилтан зөвхөн тэсэлгээний ажлын удирдагчийг дагалдан нэвтрэхийг зөвшөөрнө.

Хамгаалалтын бүсийн хэмжээг өрөмдлөг, тэсэлгээний ажлын төсөл, паспортоор тогтооно.

Ил уурхайн тэсэлгээнд хамгаалалтын бүсийн хязгаарыг хамгийн ойрхон цэнэгээс 20 метрээс багагүй зайд тогтооно. Бүсийн хязгаарыг тухайн болон дээд, доод түвшинд ойрын цэнэгээс хэвтээ чиглэлд мөн хэмжээгээр тооцон тогтооно.

Далд малталтад хамгаалалтын бүсийн хэмжээг байж болох цэнэгийн дээд хэмжээгээр тооцон энэхүү дүрмийн 455-ын е заалтын шаардлагаас бусад тохиолдолд 50 метрээс ойргүй зайд тогтооно. Хамгаалалтын бүсийг тэсэлгээний ажил явуулж буй малталттай холбогдсон бүх малталтад мөн хэмжээгээр тогтооно.

Ашиглалтын системийн онцлогоос шалтгаалан дээрх заалтыг ханган ажиллах боломжгүй тохиолдолд хориотой бүсийн хэмжээг Мэргэжлийн хяналтын төв байгууллагатай зөвшилцөн тэсэлгээний ажлын төсөл, паспортаар тогтооно. (Энэ заалтад Засгийн газрын 2020 оны 174 дүгээр тогтоолоор 8 дахь өгүүлбэрийг нэмсэн)

184. Аюултай бүсийг:

- а) тэсэлгээнд цахилгаан тэслүүртэй бүүстер хэрэглэх бол бүүстрийг цэнэгт байршуулж эхлэх үеэс;
- б) цочир дамжуулах шижим хэрэглэх бол тэсэлгээний хэлхээнд удаашруулагч реле холбохын өмнө;
- в) бага хүчин чадлын гуурстай цахилгаан бус тэслүүртэй бүүстер хэрэглэх бол хэсгийн холболтыг төв шугаманд холбох үеэс;
- г) өдөөлтийн электрон системтэй бүүстер хэрэглэх бол хэсгийн холболтыг төв шугаманд холбох үеэс тус тус хамгаалалтанд авна.

Хамгаалалтын болон аюултай бүсэд тавьсан харуулд үндсэн үүргээс нь өөр ажил давхардуулан өгөхийг хориглоно.

185. Далд уурхайн тэсэлгээнээс үүссэн утаа тоос гарах чиглэлийн малталтуудад аюултай бүсэд орохыг хориглосон тэмдэг тавина. Тэмдгийг тэсрэлтээс үүссэн хортой агаарын найрлага аюулгүй байх тэр зайд тавих бөгөөд энэ зайг мөргөцөгт хамгийн их тэсрэх бодис тэсэрсэн үед авсан агаарын сорьцын үр дүнгээр тогтооно. Тэсэлгээний дараа малталтуудыг бүрэн агааржуулж, заасан хаалт, тэмдгүүдийг хурааж авна.

186. Тэсэлгээний ажлын аюултай бүсэд бусад байгууллагын объект орохоор байвал удирдлагад нь тэсэлгээний ажил хийх газар, хугацааны тухай нэг хоногоос багагүй хугацааны өмнө бичгээр мэдэгдэнэ.

187. Тэсэлгээний ажлын үед аюултай бүсэд орж байгаа объектын удирдлага нь бүх

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага ажилчдыг аюулгүй зайд гаргасан тухайгаа тэсэлгээний ажлын удирдагчид заавал эргэж бичгээр мэдэгдэнэ.

188. Тэсэлгээний ажлын үед өгөх дуут дохио нь чанга дуулдахаар, гэрлэн дохио нь тэсэлгээний ажлын үед аюул гарч болзошгүй газруудад харагдахуйц байрлагдсан байна. Тэсэлгээний ажлын үед заавал дуут дохио ашиглана. Дуут дохиог өгөхдөө тэсэлгээний ажлын нөлөөллийн бүсийг бүрэн хамарч дуулдахаар зохион байгуулна. Дохиог амаар болон тэсрэх материал хэрэглэж өгөхийг хориглоно. (Энэ заалтад Засгийн газрын 2020 оны 174 дүгээр тогтоолоор 3 дахь өгүүлбэрийг нэмсэн)

Дохионы утга ба түүнийг өгөх зарчим:

- а) нэгдүгээр дохио - анхааруулах (нэг урт). Дохио өгч аюултай бүсийг хамгаалалтанд авна;
- б) хоёрдугаар дохио - тэслэх (хоёр урт). Энэ дохиогоор тэсэлнэ;
- в) гуравдугаар дохио - тэсэлгээ дууссан (гурван богино). Тэсэлгээний ажил дууссаныг зарлана.

Дохиог тэсэлгээний ажил гүйцэтгэсэн тэсэлгээчин (ахлах тэсэлгээчин), харин бөөнөөр тэслэх үед тэсэлгээний ажил гүйцэтгэгч байгууллагын тусгайлан томилогдсон ажилтан өгнө.

189. Дохионы агуулга, зориулалт, өгөх арга, тэсэлгээний ажил явуулах хугацааг байгууллагын ажилтнуудад болон аюултай бүстэй залгаа нутаг дэвсгэрт амьдардаг хүн амд таниулсан байна.

190. Тэсэлгээний ажлын удирдагч, эсхүл түүний даалгаснаар тэсэлгээчин нь тэсэлгээ хийсэн газрын аюулгүй болохыг тогтоож, уг газар руу хүн орох зөвшөөрлийг өгнө. 199. Цэнэглэхээр бэлтгэсэн шпур, цооног болон бусад малталтын амны орчмын шороо чулуу, өрмийн нунтаг, бусад зүйлийг сайтар цэвэрлэсэн байна. 200. Сүмбийг зөвхөн оч үүсгэхгүй материалаар хийнэ.

201. Цахилгаан тэслүүртэй бүүстер, галлагчийг шпур, цооногийн аман талд байрлуулна. Бүүстерт бага хүчин чадлын гуурстай цахилгаан бус тэслүүрийн өдөөлтийн систем хэрэглэсэн үед бүүстрийг шпур, цооногт уг системийн ашиглалтын зааврын дагуу байрлуулна. Механикжуулсан цэнэглэх төхөөрөмж хэрэглээгүй үед цахилгаан тэслүүртэй бүүстрийг шпур, цооногийн ёроол талд байрлуулж болно. Ингэхдээ цахилгаан тэслүүрийн хонгионы ёроолын хонхорхойг шпурын ам руу чиглүүлж байрлуулна. Нүүрс, занарын далд уурхайд шпур дахь цахилгаан тэслүүртэй бүүстрийн ийм байршлыг зөвхөн хийн ялгаралтгүй болон тэсрэмтгий тоосгүй тохиолдолд, цахилгаан тэслүүрийн утсыг шпурын амсраас гадагш 0.6 метрээс багагүй урттай байхад хэрэглэхийг зөвшөөрнө.

202. Гацсан бүүстер, галлагчийг цохиж оруулахыг хориглоно. Хэрэв гацсан бүүстер, галлагчийг гаргаж авах боломжгүй байвал шпур, цооногийн цэнэглэлтийг зогсоож, тэдгээрийг бусад цэнэгийн хамт тэсэлнэ.

203. Нүүрсний цулыг урьдчилан сийрэгжүүлэх тэсэлгээнд 5 метрээс илүү урттай шпур, цооногийг тууш болон тасалж байрлуулсан цэнэгээр цэнэглэж усан түгжээс хийсэн бол цочир дамжуулах шижмийг шпур, цооногийн амсраас цухуйлгалгүйгээр байрлуулан нэмэлт өдөөх хэрэгсэл ашиглаж болно.

204. Хий, тоосны аюултай далд уурхайн малталтын шатах хийн ялгаралгүй мөргөцөгт тасалж байрлуулсан цэнэгийг зөвхөн цөмлөх шпурт хэрэглэж болно.

205. Шпур, цооног цэнэглэх явцад цэнэгийн хэсэг нь асгарсан тохиолдолд шпур, цооногийг гүйцээж цэнэглээд нэмэлт цэнэгт заавал бортгон өдөөгчийг байрлуулж тэсэлнэ.

206. Цэнэг дэх бүүстэртэй холбогдсон цочир дамжуулах шижим, электрон, цахилгаан, цахилгаан бус тэслүүрийн утсыг угзарч татахыг хориглоно. Цэнэгээс гарч буй цочир дамжуулах шижмийн үзүүрийг нугалж, хугалахыг хориглоно.

207. Хий, тоосны аюултай далд уурхайд цэнэгийг түгжээсгүй тэслэхийг хориглоно.

208. Шпур, цооногийг түгжихдээ түүн доторх тэсрэх бодис, тэслэгээний хэрэгслийг гэмтээхээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авна. Түгжээс хийх үед цахилгааны утас, цочир дамжуулах шижим, цохилтын долгион дамжуулах гуурс татагдаагүй сул байна. Шпур, цооногийг хэт том ширхэглэлтэй болон халуун материалаар түгжиж болохгүй.

209. Шпур, цооногийг түгжээсний машинаар түгжихдээ тэдгээрийн ашиглалтын зааврыг мөрдөж ажиллана.

210. 1.5 метрээс өндөрт байрлах шпурыг цэнэглэх, тэслэгээний хэлхээг холбох ажлыг зөвхөн мөргөцөгт тулгаж тогтоосон зориулалтын тавиур, тавцан болон цэнэглэх, холбох ажлыг аюулгүй, зөв хийх тохиромжтой нөхцөлийг хангасан өргөх механизмын тавцан дээрээс хийнэ. 1.5 метрээс өндөрт байрлах шпур, цооногийн цэнэглэлт, хэлхээний холболтыг шатан дээр байрлаж хийхийг хориглоно. (Энэ заалтад Засгийн газрын 2020 оны 174 дүгээр тогтоолоор өөрчлөлт орсон)

211. Ил цэнэгийг зэрэгцээ цэнэгээ гэмтээхгүй байхаар байрлуулна. Хэрэв тийм бололцоогүй бол цэнэгүүдийг тохирох өдөөх хэрэгслээр зэрэг тэсэлнэ. Ил цэнэгийг чулуу хайрга болон бусад том ширхэглэлтэй материалаар хучиж далдлахыг хориглоно.

212. Тэслэх цэнэгийн урт 10 метрээс илүү бол цооногийн доторх хэлхээг заавал хослуулж хийнэ. Газрын доорх малталтад хос хэлхээ хийхийг өрөмдлөг, тэслэгээний ажлын төсөл, паспортаар тодорхойлно. (Энэ заалтад Засгийн газрын 2020 оны 174 дүгээр тогтоолоор өөрчлөлт орсон)

213. Хамгаалах хучлагатай бүлэг цэнэгийг нэгэн зэрэг буюу 200 м/с-ээс ихгүйгээр удаашралтайгаар тэсэлнэ. 214. Аянга цахилгаантай үед газрын гадарга дээр болон гадаргаас нэвтэрч буй далд малталтад цахилгаан тэслэгээ хийхийг хориглоно. Хэрэв аянга цахилгаан эхлэхээс өмнө хэлхээг холбосон бол тэслэгээг хийх, эсхүл хэсгийн холболтуудыг төв шугамаас салгаж үзүүрийг нь сайтар тусгаарлан, ажилчдыг аюулгүй бүсээс гаргах буюу хоргодох байранд оруулна.

215. Ил уурхайд шөнийн цагаар тэслэгээний ажил хийхийг хориглоно. (Энэ заалтыг Засгийн газрын 2020 оны 174 дүгээр тогтоолоор өөрчлөн найруулсан)

216. Нуранги, налуу гадарга дээрх цэнэглэлт, тэслэгээний хэлхээний холболтыг зөвхөн газрын дээрээс доош чиглэлийн дарааллаар хийнэ.

217. Тэслэгээний дараа гүйцэд авагдаагүй шпур, цооногийн ёроол руу, түүний дотор цэнэг байгаа эсэхээс үл хамааран өрөмдөхийг хориглоно.

218. Цооног, шпурт хий буудлага хийсний дараахь цэнэглэлтийг 30 минутаас багагүй хугацааны дараа дахин хэмжилт хийж цэнэглэлтийг хийнэ. (Энэ заалтад Засгийн газрын 2020 оны 174 дүгээр тогтоолоор нэмэлт орсон)

219. Камерын цэнэгийг цочир дамжуулах шижим, цахилгаан тэслүүр, цахилгаан бус өдөөлтийн систем ашиглан тэслэж болно. Цэнэгийн камер бүрт хоёр бүүстэр буюу галлагч хийх бөгөөд тэдгээрийг өдөөх, холбох арга нь ижил байна. Цэнэгийн камер дахь бүүстэр, галлагчийг хатуу бөх бүрхүүлтэй гэмтээхгүйгээр байрлуулна.

220. Камерын цэнэг байрлуулах малталтын цахилгаан дамжуулах шугамыг цэнэглэлт эхлэхийн өмнө хураасан байна.

221. Газрын дээрх цэнэгийг бөөнөөр тэслэх тэслэгээнээс агаарын хөдөлгөөнд аюул учруулж болзошгүй бол холбогдох байгууллагатай зохих журмын дагуу зөвшилцсөний дараа тэслэгээний ажлыг гүйцэтгэнэ.

Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яамны сайд,
Цагдаагийн ерөнхий газрын дарга нарын
хамтарсан 2023 оны 07 дугаар сарын 04-
ны өдрийн А/246, А/189 дугаар тушаалын
хавсралт

ТЭСЭРЧ ДЭЛБЭРЭХ БОДИС, ТЭСЭЛГЭЭНИЙ ХЭРЭГСЛИЙН ТЭЭВЭРЛЭЛТИЙН ҮЕД МӨРДӨХ АЮУЛГҮЙ АЖИЛЛАГААНЫ ЖУРАМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1.1. Монгол Улсын хэмжээнд олон улс, улсын, орон нутгийн чанартай авто зам, нийслэлийн, тусгай зориулалтын, аж ахуй нэгж, байгууллагын дотоодын авто зам, талбайд тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл тээвэрлэхтэй холбогдсон харилцааг энэхүү журмаар зохицуулна.

1.2. Энэ журмыг хэрэгжүүлэхдээ Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд хяналт тавих тухай, Автотээврийн тухай, Автозамын тухай хууль, Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль, Зөвшөөрлийн тухай хууль, Тэсэлгээний ажлын аюулгүй ажиллагааны нэгдсэн дүрэм, Монгол Улсын Замын хөдөлгөөний дүрэм, холбогдох стандарт, тэдгээртэй нийцүүлэн гаргасан бусад эрх зүйн актыг удирдлага болгоно.

1.3. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл болон түүний үндсэн түүхий эдийг тээвэрлэх ажиллагааг улс хоорондын тээвэрлэлт, хот хоорондын тээвэрлэлт, орон нутгийн тээвэрлэлт, ажлын байран дахь тэсрэх материалын тээвэрлэлт гэж ангилна.

1.4. Улс хоорондын тээвэрлэлт, хот хоорондын тээвэрлэлт, орон нутгийн тээвэрлэлтийг энэхүү журмын 6.1 дэх хэсэг, 8 дугаар зүйлд тус тус зааснаар баталсан маршрутын дагуу тээвэрлэлтийн үйл ажиллагаа хариуцсан ажилтан, дотоодын цэргийн алба хаагчтай хамт гүйцэтгэнэ.

1.5. Ажлын байран дахь тэсрэх материалын тээвэрлэлтийг Тэсэлгээний ажлын аюулгүй ажиллагааны нэгдсэн дүрэмд заасны дагуу гүйцэтгэнэ.

1.6. Засгийн газрын тогтоолоор баталсан "Пиротехникийн хэрэгслийг импортлох, ашиглах журам"-д зааснаар үзвэрийн пиротехникийн хэрэгслийг энэ журмын 3.1, 4 дүгээр зүйл, 7.2, 8.8, 8.10 дахь хэсэг, 11 дүгээр зүйлд заасныг баримталж, хэрэглээний пиротехникийн хэрэгслийг галын аюулгүй байдлыг хангасан тээврийн хэрэгслээр тээвэрлэлтийн аюулгүй байдлыг хангаж тус тус тээвэрлэнэ.

Гурав. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг тээвэрлэлтэд бэлтгэх, түүний сав, баглаа боодолд тавих шаардлага

3.1. Ачаа илгээгч нь тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг аюулгүй, бүрэн бүтэн, тээвэрлэхэд тохиромжтой байдлаар бэлтгэнэ. Үүнд:

3.1.1. сав, баглаа боодол, уут хайрцаг дээр үйлдвэрлэсэн, импортолсон байгууллагын нэр, хаяг, утасны дугаар, бүтээгдэхүүний нэр, энэ журмын хүснэгт 1, 2-т заасан тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн тээвэрлэлтийн аюултай байдлын бүлгийн ангилал, дэд ангилал тус бүрийг байрлуулсан, битүүмжлэлтэй, лацадсан байх;

3.1.2. сав, баглаа боодол доторх тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл нь нягт чигжигдсэн, сул чөлөөтэй хөдөлгөөнгүй байх.

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага
3.2.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн сав, баглаа боодол, уут хайрцгийг дараах нөхцөлд аюулгүй ачааны адил тээвэрлэхийг зөвшөөрнө. Үүнд:

- 3.2.1.сав, баглаа боодол, уут хайрцгийг нэг бүрчлэн шалгаад "Сав, баглаа боодол бүрэн цэвэрлэгдсэн. Аюулгүй" гэсэн тэмдэглэл хийгдсэн байх;
- 3.2.2.хуулийн этгээдийн тэмдэг, шалгасан огноотой, үзлэг хийсэн ажилтны гарын үсэгтэй байх.

Дөрөв. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг тээвэрлэх тээврийн хэрэгсэлд тавих шаардлага

4.1.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг тусгай зориулалтаар үйлдвэрлэсэн, эсхүл үйлдвэрлэгчээс тогтоосон нөхцөл шаардлагад нийцүүлэн тоногдсон, зөвшөөрөл олгогдсон, авто тээврийн хяналтын улсын байцаагчийн дүгнэлт гаргуулсан, шингэн түлшээр ажилладаг тээврийн хэрэгсэл болон чиргүүлээр тээвэрлэнэ.

Тээврийн хэрэгсэл нь үйлдвэрлэгчээс тогтоосон эдэлгээний нөөц, гүйлт хэтрээгүй байх бөгөөд дараах шаардлагад нийцүүлэн тоногдсон байна. Үүнд:

- 4.1.1.тээврийн хэрэгслийн хөдөлгүүрээс гарч байгаа утааны яндан оч баригчтай байхаас гадна шатахууны сав /нөөц/-наас алслагдсан байх;
- 4.1.2.тээврийн хэрэгслийн тэвшний хана, шал нь үрэлтээс оч үүсэхгүй галд тэсвэртэй материалаар хийгдсэн байх;
- 4.1.3.тээврийн хэрэгслийн шатахууны савны хойд ба урд хэсэгт нь төмөр хаалтаар тоноглож, доод талаас нь 10х10 мм нүх бүхий төмөр тороор хамгаалсан байх бөгөөд хамгаалалт болон түлшний савны хоорондох зай 20 мм-ээс багагүй зайтай байх;
- 4.1.4.түлшний сав нь хөдөлгүүр, цахилгааны утаснууд, утааны яндангаас хол байрлах ба хэрвээ шатахуун гоожих тохиолдолд шууд газарт асгарахаар байрласан байх;
- 4.1.5.тээврийн хэрэгслийн цахилгааны тоног төхөөрөмжүүдийн хүчдэл нь 24 вольтоос ихгүй, цахилгааны хэлхээ нь гал хамгаалагчаар бүрэн хамгаалагдсан, хэлхээний бүх хүчдэлийг салгах боломжтой байдлаар тоногдсон байх ба үйлдвэрлэгчээс тухайн тээврийн хэрэгсэлд цахилгаан хэлхээний хүчдэл салгах тоноглол байршуулсан бол зориулалтыг өөрчлөхгүй;
- 4.1.6.тээврийн хэрэгсэлд холбоо мэдээллийн хэрэгсэл, шаардлагатай тохиолдолд сансрын холбооны хэрэгсэл, байршил тогтоогч GPS төхөөрөмж, тээвэрлэх явцад автомашины бүхээг доторх болон явж байгаа маршрутын замын бичлэг хийх камер суурилуулсан байх ба бичлэгийг тухайн хуулийн этгээд тээвэрлэлт дууссанаас хойш зөрчил илрээгүй тохиолдолд ажлын 7 хоногийн хугацаанд хадгалж, нууцлал аюулгүй байдлыг хангах ба ажлын байранд тэсрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл тээвэрлэх тээврийн хэрэгсэлд байршил тогтоогч буюу GPS төхөөрөмж суурилуулахыг шаардахгүй;

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага

4.1.7.битүүмжилсэн тэвш нь галд тэсвэртэй, бат бөх материалаар хийгдсэн, хаалга нь бат бөх, цоожлох боломжтой байх ба битүүмжилсэн тэвшний хаалга онгойсон тохиолдолд дохио өгөх систем байрлуулсан байх.

4.2.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг тээвэрлэх тусгай зориулалтын тээврийн хэрэгсэл нь дараах иж бүрдэлтэй байна. Үүнд:

4.2.1.жолоочийн бүхээгийн дээр шар гэрэл болон тэвшний хойд талын баруун, зүүн дээд өнцөгт шар гэрэл ойлгогч байрлуулах;

4.2.2.нөөц дугуй 1-2 ширхэг, дугуйны хэмжээнд таарсан 2-оос доошгүй өнхрөхөөс сэргийлсэн ивүүртэй байх;

4.2.3.ашиглалтын хугацаа дуусаагүй галын хор (нунтаг хор болон 5 л-ээс багагүй эзлэхүүнтэй нүүрс хүчлийн хий) хоёроос доошгүй, гал унтраах цохиур, галд тэсвэртэй бүтээлэгтэй байх;

4.2.4.засвар үйлчилгээ хийх иж бүрэн багаж түлхүүр, гулгалтаас хамгаалах гинжтэй байх;

4.2.5.эмийн сан, шүгэл, улаан өнгө бүхий анивчих гэрэлтэй байх; /гар чийдэн/

4.2.6.Монгол Улсын Замын хөдөлгөөний дүрэмд заасан "Ослын зогсолтын тэмдэг", "Орох хориотой" тэмдэг тус бүр 2 ширхэг байх.

4.3. хуулийн этгээд нь энэхүү журмын 1.3 дахь хэсэгт заасан тээвэрлэлтэд тэсрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл тээвэрлэх үндсэн болон нөөц тус бүртээ 2-оос доошгүй, ажлын байранд тэсрэх материал тээвэрлэх 2-оос доошгүй тээврийн хэрэгсэлтэй байна.

4.4. хуулийн этгээдээс тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл болон түүний үндсэн түүхий эдийг улс хооронд, хот хооронд, орон нутагт тээвэрлэх тээврийн хэрэгслийг техникийн үзлэг оношилгоонд оруулж тэнцсэн тохиолдолд жилд 2 удаа, ажлын байранд тэсрэх материал тээвэрлэх тээврийн хэрэгслийг жилд 1 удаа авто тээврийн хяналтын улсын байцаагчийн аюултай ачаа тээвэрлэх стандарт шаардлага хангасан талаарх дүгнэлтийг гаргуулж цагдаагийн байгууллагын бүртгэл хяналтын ажил хариуцсан нэгжид хүргүүлнэ.

4.5. хуулийн этгээд нь авто тээврийн хэрэгслийг хадгалах зориулалтын зогсоол, талбайтай байх бөгөөд засвар үйлчилгээний ажлыг хариуцсан инженер, механик, засварчинтай байна. Дээрх засвар үйлчилгээг мэргэжлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлж болно.

4.6. Цагдаагийн байгууллагын бүртгэл хяналтын ажил хариуцсан нэгж нь тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл тээвэрлэх зөвшөөрөл авсан хуулийн этгээдийн талаарх мэдээллийг нутаг дэвсгэр хариуцсан байгууллагад тухай бүр нь мэдэгдэнэ.

Тав. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг тээвэрлэх жолоочид тавигдах шаардлага

5.1.Тухайн ангиллын тээврийн хэрэгслийг 3-аас дээш жил тасралтгүй жолоодсон, тухайн ангилалд тохирох, аюултай ачаа ачих чиглэлээр мэргэшсэн жолоочийн хүчинтэй үнэмлэхтэй, эрүүл мэндийн үзлэгт хамрагдсан, Тэсэлгээний ажлын аюулгүй ажиллагааны дүрмийн 16-д заасны дагуу тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах эрх олгох сургалтад хамрагдаж, үнэмлэх авсан хүн байна.

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага

5.2. Жолооч нь Монгол Улсын Замын хөдөлгөөний дүрэмд заасан бичиг баримтыг авч явахаас гадна дараах тээвэрлэлтийн бичиг баримттай байна. Үүнд:

5.2.1. ачаа илгээгчээс хүлээн авагчид хүлээлгэн өгөх тээврийн хэрэгслийн явах зам, хурд, хоноглох, түр зогсолт хийх, шатахуун цэнэглэх газар, ачааны нэр төрөл, тоо хэмжээ зэргийг тогтоосон тээвэрлэлт зохион байгуулалтыг төлөвлөсөн бүдүүвч зураг буюу "Тээвэрлэлтийн маршрут";

5.2.2. тухайн тээврийн хэрэгслээр тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг тээвэрлэх тээврийн хэрэгслийн зөвшөөрөл;

5.2.3. тээвэрлэж яваа тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн ослын карт.

5.3. Жолооч автомашины техникийн бүрэн бүтэн байдал, ачааны татлага, лац ломбо болон тэвшний хаалга хаалтуудад бүрэн хяналт тавина.

5.4. Найман цагаас дээш завсарлагагүй хугацаагаар тээвэрлэлтийн ажил гүйцэтгэх ба энэхүү журмын 1.3 дахь хэсэгт заасан тээвэрлэлтэд ээлжийн жолоочтой байна.

5.5. Зайлшгүй зогсолт хийх тохиолдолд ачаа илгээгч болон хүлээн авагч байгууллагад шуурхай мэдэгдэж, суурин газраас 200 метрээс багагүй зайд, замын баруун гар талыг шахаж, хойно ба урдаа 100 метрийн зайд "Ослын зогсолтын тэмдэг" тавина.

5.6. Зам тээврийн осол гарсан тохиолдолд тээвэрлэлтийн үйл ажиллагаа хариуцсан ажилтан, дотоодын цэргийн алба хаагч, жолооч Монгол Улсын Замын хөдөлгөөний дүрэм болон ослын картад заасны дагуу шуурхай ажиллах ба шаардлагатай гэж үзвэл дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

5.6.1. онцгой байдал болон эмнэлгийн түргэн тусламж дуудах, зам тээврийн осол, хэргийн газар руу гаднын хүмүүсийг ойртуулахгүй байх бүхий л арга хэмжээ авах;

5.6.2. ослын аюултай бүсийг тэмдэглэн зааглаж бусад хүмүүс осолд нэрвэгдэхээс сэргийлэх;

5.6.3. цагдаа, эмнэлэг болон бусад албаны ажилтнуудыг ирэх үед тээврийн баримт бичгээ шалгуулах, тээвэрлэж яваа ачааны хор хөнөөл, шинж байдал, ачаатай хэрхэн харьцах нөхцөлийн талаар бүрэн танилцуулах.

Зургаа. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн тээвэрлэлтийн маршрут ба тээвэрлэх хуудас

6.1. Хуулийн этгээд нь энэхүү журмын 5.2.1-д заасан тээвэрлэлтийн маршрутыг нөөц маршрутын хамт боловсруулан 24 цагийн өмнө цагдаагийн байгууллагын бүртгэл хяналт хариуцсан нэгжид хүргүүлж батлуулна. Тээвэрлэлтийн маршрутыг боловсруулахдаа дараах нөхцөлийг тооцож үйлдэнэ. Үүнд:

6.1.1. хот суурин газар, үйлдвэрийн объект, эмнэлэг, сургууль, олон нийтийн газар, байгалийн хамгаалалттай бүс, түүх соёлын дурсгалт газруудыг аль болох дайран өнгөрөхгүй байх;

6.1.2. батлагдсан хатуу хучилттай, сайжруулсан, ердийн хөрсөн замыг сонгож хөдөлгөөн үйлдэх бөгөөд ямар замаар явах, хаана зогсож хоноглох, хооллох, шатахуун цэнэглэх, замын аль хэсэгт аюултай, анхааралтай явах хэсэг байгаа эсэхийг;

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага

6.1.3.төв суурин газруудыг аль болох тойрч гарах чиглэлийг сонгох бөгөөд зайлшгүй тохиолдолд суурин газар дайрч өнгөрөх бол цувааг суурин газар орохоос өмнө тухайн нутаг дэвсгэрийн цагдаагийн газар, хэлтэст хамгаалалт авах цаг хугацаа, зогсох цэг зэргийг.

6.2. Цагдаагийн байгууллагын бүртгэл хяналт хариуцсан нэгж цагдаа, дотоодын цэргийн байгууллагатай хамгаалалтын гэрээ байгуулсан хуулийн этгээдээс боловсруулж, илгээсэн тээвэрлэлтийн маршрутыг хянаж батлах бөгөөд мэдээлэл зөрүүтэй, дутуу оруулсан, даац, жин зөрүүтэй, бичиг баримт зөрчилтэй, тухайн хуулийн этгээдэд бүртгэлгүй тээврийн хэрэгслийн мэдээлэл оруулсан бол зөрчлийг арилгуулахаар татгалзаж буцаана.

6.2.1.тэсрэх бодисын үндсэн түүхий эдийг зөвшөөрөлтэй тээврийн хэрэгслээр, маршрут батлуулан, дотоодын цэргийн хамгаалалт авахгүй тээвэрлэхийг зөвшөөрнө.

6.2.2.Эрдэм шинжилгээний сорилт, туршилт хийх зориулалтаар дээж авч явах тохиолдолд энэхүү журамд заасан шаардлагыг хангаж тээвэрлэнэ.

6.3.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн тээвэрлэх тоо хэмжээг тогтоосон "Тэсрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл тээвэрлэх хуудас"-ыг Геологи, уул уул уурхайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын Салбарын хяналтын газраас цаасан болон цахим хэлбэрээр тухай бүр олгоно. Тэсрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл тээвэрлэх хуудас авахаар хүсэлт гаргасан хуулийн этгээд нь дараах материалыг бүрдүүлнэ.Үүнд:

6.3.1. Геологи, уул уул уурхайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын Салбарын хяналтын газраас олгосон "Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл ашиглах хяналтын хуудас";

6.3.2.тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн тээвэрлэх тоо хэмжээг заасан албан хүсэлт;

6.3.3.цагдаагийн байгууллагаар батлуулсан "Тээвэрлэлтийн маршрут".

6.4.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн тээвэрлэх хуудас нь бичигдсэн болон цахим системд баталгаажсан өдрөөс эхлэн ажлын таван өдрийн дотор хүчинтэй байх бөгөөд хүчинтэй хугацаа дууссан тохиолдолд тээвэрлэх хуудсыг дахин авна. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн тээвэрлэх хуудсыг цахим системээр олгох тохиолдолд "QR" кодоор баталгаажуулна.

6.5.Тээвэрлэлтийн үед давагдашгүй хүчин зүйл тохиолдох, цаг агаар, замын нөхцөл байдлаас шалтгаалж тухайн маршрутад заасан замаар тээвэрлэлтийг цааш үргэлжлүүлэх боломжгүй тохиолдолд нөөц маршрутаар явна.

6.6 Хуулийн этгээд нь тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн тухай хууль тогтоомж, дүрэм, журам, технологийн горимын биелэлтэд дотоод хяналт тавих нэгж, албан тушаалтантай байх бөгөөд үйл ажиллагаандаа хяналт тавьж ажиллах үүрэг хүлээнэ.

Долоо. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг тээврийн хэрэгсэлд ачих ба буулгах

7.1.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг тээврийн хэрэгсэлд ачих, буулгахдаа зориулалтын талбайд "Тэсэлгээний ажлын аюулгүй ажиллагааны нэгдсэн дүрэм"-ийг баримтлан гүйцэтгэнэ.

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага

7.2.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг тээврийн хэрэгсэлд хайрцаг савыг сул зай гаргахгүй, хоорондоо мөргөлдөхгүй, тэвшний хана, шаланд цохигдохгүй, үрэгдэхгүй, унахгүй байхаар байрлуулж ачна.

7.3.Ачаа илгээгч нь Геологи, уул уул уурхайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын Салбарын хяналтын газраас олгосон "Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл тээвэрлэх хуудас", цагдаагийн байгууллагын баталсан "Тээвэрлэлтийн маршрут"-ыг үндэслэн тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг олгоно.

7.4.Ачаа илгээгч нь тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн нэр төрөл, тоо хэмжээ, лац ломбо, сав баглаа боодлын бүрэн бүтэн байдлыг нэг бүрчлэн шалгаж тээвэрлэлтийн үйл ажиллагаа хариуцсан ажилтанд хүлээлгэж өгнө.

7.5.Ачиж буулгах үйл ажиллагаа нь тухайн хуулийн этгээдийн мөрддөг аюулгүй ажиллагааны зааврын дагуу явагдана. Ачаа ачуулсан машин үйлдвэр-агуулахын талбайгаас гарч тусгай зориулалтын хамгаалалттай талбайд байрлана. Ачаа ачуулах дараагийн машин ачилт, буулгалтын талбайгаас 100 метрээс хол зайд байрлаж хүлээнэ.

7.6.Ачаа ачиж буулгах үед жолооч нь тээврийн хэрэгслийн хөдөлгүүрийг унтрааж, зогсоолын торомз татаж, хоёр талын дугуйнд ивүүр хийн, бүхээгээс бууж, аюулгүй байдлыг хангана.

7.7.Ачааг хоёр болон түүнээс дээш хүлээн авагчид нэг удаагийн тээвэрлэлтээр хүргэх бол тэдгээрийг зааглан бэхэлж, тус тусад нь ачиж буулгана.

Найм. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн тээвэрлэлтийн үед тавих шаардлага

8.1.Тээвэрлэлтийн үйл ажиллагаа хариуцсан ажилтан, дотоодын цэргийн алба хаагч, жолооч нар ачааныхаа шинж байдал онцлог нөхцөл байдлыг мэдсэн байх шаардлагатайгаас гадна болзошгүй ослын үед хувийн хамгаалах хэрэгслүүдийг ашиглах, анхны тусламж үзүүлэх чадвартай байна.

8.2.Тээвэрлэлтийн хамгаалалт авах хүсэлтийг тээвэрлэлт хийхээс 48 цагийн өмнө албан бичгээр дотоодын цэргийн байгууллагад ирүүлнэ. Дотоодын цэргийн байгууллага нь тээврийн хэрэгслийн тоо, тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн хэмжээ, аюулгүй байдлыг харгалзан тээврийн хамгаалалтад ажиллах алба хаагчийг томилно.

8.3. Дотоодын цэргийн алба хаагч нь тээврийн хэрэгсэлд ачиж, лацадсан тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг хуулийн этгээдээс лацаар нь хүлээн авч, лацаар нь хүлээлгэн өгнө. Хэрэв лац хөндөгдсөн тохиолдолд өөрийн дээд шатны удирдах дарга болон хуулийн этгээдийн эрх бүхий албан тушаалтанд мэдэгдэж тэмдэглэл үйлдэж, бусад нотлох баримтыг бүрдүүлэн зөрчлийг арилгуулна.

8.4.Нэг тээврийн хэрэгслээр тээвэрлэж яваа нөхцөлд тээвэрлэлтийн үйл ажиллагаа хариуцсан ажилтан болон дотоодын цэргийн алба хаагч нар хамт явж болох бөгөөд хоёр, түүнээс дээш тээврийн хэрэгслээр тээвэрлэж байгаа үед тээвэрлэлтийн үйл ажиллагаа хариуцсан ажилтан цувааны эхний машинд, дотоодын цэргийн алба хаагч сүүлийн автомашинд явж, хоорондоо холбогдох холбооны хэрэгсэлтэй байна.

8.5.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг тээвэрлэж яваа тээврийн хэрэгсэл нь шатахуунаар хүрэлцэхүйц цэнэглэгдсэн байна. Зайлшгүй шаардлагаар зам зуур

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага шатахуунаар цэнэглэх нөхцөлд хот, суурин газрын захад байрласан маршрутад тусгагдсан шатахуун түгээх станцаас цэнэглэж болно.

8.6.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл тээвэрлэж яваа тээврийн хэрэгслийн хурдыг хөдөлгөөний эрчим, тээврийн хэрэгсэл болон тээж яваа ачааны онцлог, замын болон цаг агаарын нөхцөл, хөдөлгөөний дагуу үзэгдэлтийг харгалзан Монгол Улсын Замын хөдөлгөөний дүрэмд тогтоосон хурдны хязгаараас хэтрүүлэхгүйгээр тохируулан сонгож явна.

8.7.Тав болон түүнээс илүү тооны автомашинууд цуваагаар тээвэрлэх тохиолдолд цувааны урд заавал хамгаалалтын хөтөч автомашин, цувааны сүүлд нөөц /засварын/ тээврийн хэрэгсэл заавал явна. Хамгаалалтын хөтөч автомашин болон цуваанд яваа тээврийн хэрэгслүүд нь ойрын гэрлээ асааж явна.

8.8.Аянга цахилгаантай бороотой үед тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг зогсооно. Ингэхдээ тээврийн хэрэгслийг ой мод, уулын хавцал, жалга болон хот суурин газраас 200 метр, машин хооронд 50 метрээс багагүй зайд байрлуулж, жолооч болон тээвэрлэлтийн үйл ажиллагаа хариуцсан ажилтан, дотоодын цэргийн алба хаагч нь тээврийн хэрэгслийг 200 метрээс багагүй зайнаас хянана.

8.9.Тээврийн хэрэгслийн хойно ба урд талд тэсрэх материалын ангилал, дэд ангилал, НҮБ-ын аюултай ачааны код бүхий "Аюултай ачаа тээвэрлэж яваа тээврийн хэрэгсэл" таних тэмдгийг Монгол Улсын Замын хөдөлгөөний дүрмийн 3 дугаар хавсралтад заагдсаны дагуу байрлуулна.

8.10.Тээвэрлэлтийн үед дамжин өнгөрч байгаа нутаг дэвсгэр хариуцсан цагдаагийн байгууллагын хяналтын цэгт бүртгүүлж, цагдаагийн алба хаагч хяналт тавих бөгөөд тээвэрлэлтийн үйл ажиллагааг хариуцсан ажилтан болон дотоодын цэргийн алба хаагч энэ талаар бүртгэл хөтөлнө.

8.11.Тэсрэх материалын тээвэрлэлтийн үйл ажиллагаа хариуцсан ажилтан нь тэсрэх материалтай харьцах эрхийн үнэмлэхтэй байх ба түүний овог, нэр, албан тушаалыг замын хуудас дээр тэмдэглэсэн байна. Тэсрэх материалын тээвэрлэлтийн үйл ажиллагаа хариуцсан ажилтан тэсрэх материалын тээвэрлэлтийг ачихаас буулгах хүртэлх үйл ажиллагааны аюулгүй байдлыг хариуцна.

8.12.Эрх бүхий байгууллагын хяналт шалгалтын ажилтны шаардлагаар тээвэрлэлт саатсан тохиолдолд энэ талаар хяналт шалгалт хийсэн албан тушаалтнаар тэмдэглэл хийлгэж баталгаажуулна.

Ес. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн тээвэрлэлтийн ослын карт

9.1.Тээвэрлэлтийн үед тээвэрлэж буй ачааны онцлог шинж чанар, хор хөнөөлт байдал, тээвэрлэлтийн явцад тохиолдож болох эрсдэл, аюул ослын үед авах хариу арга хэмжээ, шаардлагатай үед тусламж дуудах утасны дугааруудыг тусгасан мэдээлэх хуудас /маягт №2/ бүхий тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн тээвэрлэлтийн ослын карт /цаашид "Ослын карт" гэх/-тай байна.

9.2.Ослын картыг ачаа илгээгч байгууллага бөглөж ачааны зарлагын баримттай хамт тээвэрлэлтийн үйл ажиллагаа хариуцсан ажилтан болон тээврийн хэрэгслийн жолоочид хүлээлгэн өгнө.

9.3.Ослын карт дээрх яаралтай арга хэмжээ авах тоон кодууд нь НҮБ-ын аюултай ачаа тээвэрлэх зөвлөмж, аргачилсан зааварт заасны дагуу тавина.

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага
9.4.Тээвэрлэлтийн үед осол гарсан тохиолдолд ослын картад заасан ослын нөхцөлд зайлшгүй авах арга хэмжээнүүдийг яаралтай авч хэрэгжүүлнэ.

Арав. Зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох

10.1.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл тээвэрлэх тээврийн хэрэгсэлд зөвшөөрөл олгох, сунгах харилцааг Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.2.7.1 дэх заалтыг үндэслэн цагдаагийн байгууллагын бүртгэл хяналт хариуцсан нэгж олгоно. Хуулийн этгээдээс зөвшөөрөл хүсэхдээ шаардлага хангасан дараах бичиг баримтыг ирүүлнэ. Үүнд:

- 10.1.1.зөвшөөрөл хүссэн албан бичиг;
- 10.1.2.улсын бүртгэлийн гэрчилгээний хуулбар;
- 10.1.3.үйл ажиллагаа явуулах зөвшөөрлийн хуулбар;
- 10.1.4.тухайн ангилалд тохирох жолоодох эрхийн хүчин төгөлдөр үнэмлэх;
- 10.1.5. аюултай ачаа ачих болон тухайн ангилалд тохирох мэргэшсэн жолоочийн хүчин төгөлдөр үнэмлэх;
- 10.1.6. тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах эрхийн үнэмлэх ;
- 10.1.7. эрүүл мэндийн үзлэгийн хуудас;
- 10.1.8. автотээврийн хэрэгслийн гэрчилгээний хуулбар;
- 10.1.9. тээврийн хэрэгслийг стандартын дагуу тусгайлан тоногдсон тухай хуулийн этгээдийн тодорхойлолт, уг тээврийн хэрэгслийг 4 талаас нь авсан фото зураг;
- 10.1.10.автотээврийн хэрэгслийн техникийн хяналтын үзлэг, оношилгоонд орж тэнцсэн дүгнэлт;
- 10.1.11.автотээврийн хяналтын улсын байцаагчийн аюултай ачаа ачих стандарт шаардлага хангасан тухай дүгнэлт;
- 10.1.12.тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэлтэй харьцах талаар аюулгүй ажиллагааны зааварчилгаа өгсөн талаар нотломж;
- 10.1.13. автотээврийн хэрэгслийн албан татвар төлсөн тухай нотломж;
- 10.1.14. жолоочийн хариуцлагын даатгал, авто тээврийн хэрэгслийн даатгалд хамрагдсан нотломж;
- 10.1.15.энэ журмын 4.1, 4.2-т заасан тээврийн хэрэгсэлд тавих шаардлага, тээврийн хэрэгслийн иж бүрдлийг шалгасан тухай нутаг дэвсгэр хариуцсан цагдаагийн байгууллагын тодорхойлолт;
- 10.1.16.хуулийн этгээд нь болзошгүй ослын үед ажиллах төлөвлөгөө батлуулсан байна;
- 10.1.17 хуулийн этгээд энэ журмын 4.3, 4.4, 4.5, 6.6 дахь нөхцөл шаардлагыг хангасан талаар нотломж, баримт бичиг.

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага

10.2 Цагдаагийн байгууллагын бүртгэл хяналт хариуцсан нэгж нь хуулийн этгээдээс ирүүлсэн хүсэлтийг хүлээн авч магадлаад энэхүү журмын 10.1-д заасан бичиг баримтын бүрдлийг хангасан тохиолдолд зөвшөөрөл /маягт №1/-ийг олгоно.

10.3.Энэ журмын 10.2-т заасан зөвшөөрөл /маягт №1/ Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 5.3 дугаар зүйлийн 5.3.3 дахь заалтад заасан мэдээллийг тусгасан байна.

10.4.Тээврийн хэрэгслийн зөвшөөрөл нь 3 жилийн хугацаатай байх ба тухайн тээврийн хэрэгслийн гэрчилгээний хамт хүчинтэй байна.

10.5.Энэ журмын 10.1-д заасан бичиг баримт, нотломжийг дутуу ирүүлсэн, мэдээллийн санд мэдээллээ дутуу илгээсэн тохиолдолд хүсэлтийг хүлээн авахаас татгалзаж, хариуг албан бичгээр өгнө.

10.6. Цагдаагийн байгууллагын бүртгэл хяналт хариуцсан нэгж нь зөвшөөрөл эзэмшигч хуулийн этгээдээс тээвэрлэлтийн аюулгүй ажиллагаа зөрчсөн, батлагдсан маршрутаас гадуур, зөвшөөрөлгүй тээвэрлэлт хийсэн, тайлан мэдээ, баримт бичиг, нотломжийг тогтоосон хугацаанд ирүүлээгүй бол холбогдох хууль тогтоомж, энэхүү журмыг үндэслэн зөвшөөрлийн хүчингүй болгож мэдэгдэнэ.

10.7. Зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох үндэслэл бий болсон тохиолдолд Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 6.1, 6.2, 6.3, 6.4 дэх хэсгүүдийг тус тус баримтлан шийдвэрлэнэ.

Арван нэг. Хориглох зүйл

11.1.Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн тээвэрлэлтийн үеийн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор дараах зүйлийг хориглоно. Үүнд:

11.1.1.тэсэрч дэлбэрэх бодисыг тэсэлгээний хэрэгслийн хамт тээвэрлэх;

11.1.2.тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг өөрөө буулгагч тээврийн хэрэгслээр тээвэрлэх;

11.1.3.тусгайлан тоноглогдоогүй, зөвшөөрөлгүй тээврийн хэрэгслээр тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл тээвэрлэх;

11.1.4.тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг тээвэрлэх үед тээврийн хэрэгслийн орчимд тамхи татах, тээврийн хэрэгслээс 100 метрээс ойр зайд ил гал гаргах;

11.1.5.тусгай зориулалтын хатуу холбоогоор холбогдоогүй чиргүүлээр тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг тээвэрлэх;

11.1.6.жолооч нь энэхүү журмын 6.5-д заагдсан нөхцөлөөс бусад тохиолдолд батлагдсан маршрутыг зөрчих, өөр газарт зогсолт хийх, хурд хэтрүүлэх;

11.1.7.тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл тээвэрлэж яваа тээврийн хэрэгсэлд өөр төрлийн ачаа ачих, уг ачаатай хамааралгүй хүн авч явах;

11.1.8.тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл тээвэрлэж яваа тээврийн хэрэгслийг цахилгаан дамжуулах шугамын доор, төмөр замын гарам, гүүрний дээр болон доор, туннел дотор, суурин газар зогсох болон зориулалтын бус гараж түүнтэй адилтгах барилга байгууламж дотор болон зогсоолд тавих;

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага
11.1.9. амархан шатах материалаар хийгдсэн татлага буюу хучлагыг хэрэглэх;

11.1.10. тээвэрлэлт үйлдэх огноо, маршрут, тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн мэдээллийг бусдад дамжуулах.

11.2. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл тээвэрлэх зөвшөөрөл авсан хуулийн этгээд нь холбогдох хууль, дүрэм, журам, стандартыг мөрдөж хориглосон үйл ажиллагаа эрхлэхгүй байх.

Арван хоёр. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл тээвэрлэлтэд тавих хяналт, хүлээлгэх хариуцлага.

12.1. Цагдаагийн байгууллагаас тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн тээвэрлэлтийн зөвшөөрөл олгох болон зөвшөөрөл эзэмшигч хуулийн этгээдийн үйл ажиллагаанд захиргааны хяналтыг дараах чиглэлээр хэрэгжүүлнэ.

12.1.1. хууль тогтоомж түүнд нийцүүлэн эрх бүхий байгууллагаас дагаж мөрдүүлэхээр гаргасан стандарт, дүрэм, журмыг сахиулах;

12.1.2. тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг осол аюулгүй тээвэрлэх нөхцөл шаардлага, автотээврийн хэрэгслийн бүрэн бүтэн байдал, замын хөдөлгөөний аюулгүй байдалд нөлөөлж болох зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх;

12.1.3. хуулийн этгээдээс гарч болзошгүй ослын үед ажиллах төлөвлөгөө, аюулгүй ажиллагааны зааварчилгааг батлуулан хэрэгжүүлж байгаа эсэх.

12.2. хуулийн этгээд нь үйл ажиллагааны тайлан, мэдээ, энэ журмын 4.4 дэх хэсэгт заасан дүгнэлтийг хагас бүтэн жилээр гаргаж жил бүрийн 06 сарын 01, 12 сарын 01-ний өдрөөс өмнө Цагдаагийн байгууллагын бүртгэл хяналт хариуцсан нэгжид хүргүүлж дүгнүүлэх бөгөөд хугацаандаа ирүүлээгүй тохиолдолд Зөвшөөрлийн тухай хуульд зааснаар зөвшөөрлийг хүчингүй болгох үндэслэл болно.

12.3. Цагдаагийн байгууллага нь тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл үйлдвэрлэх, импортлох, худалдах, тэсэлгээний ажил үйлчилгээ эрхлэх, тээвэрлэх үйл ажиллагаа явуулж байгаа хуулийн этгээд, алба хаагч, тээврийн хэрэгслийн бүртгэл судалгаа, тээвэрлэлтийн маршрут, ачааны нэр төрөл, тоо хэмжээ, тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл тээвэрлэх тээврийн хэрэгсэлд зөвшөөрөл олгосон, сунгасан, түдгэлзүүлсэн, сэргээсэн, хүчингүй болгосон шийдвэрийн талаар мэдээлэл агуулсан зөвшөөрлийн бүртгэл, хяналт, мэдээллийн нэгдсэн сантай байх бөгөөд сангийн аюулгүй байдал, хэвийн үйл ажиллагааг Мэдээлэл технологи, холбооны нэгж хариуцна.

12.4. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн тээвэрлэлтийн үед мөрдөх аюулгүй ажиллагааны журмыг зөрчсөн, эсхүл хуурамч бичиг баримт бүрдүүлэн зөвшөөрөл авсан тохиолдолд хуулийн этгээдэд холбогдох хууль тогтоомжид заасан хариуцлага хүлээлгэнэ. Учирсан хохирол нийгмийн хор аюул цаашид үүсэх үр дагаврыг тухайн байгууллага албан тушаалтан бүрэн хариуцна.

MNS 4978:2017 1 МОНГОЛ УЛСЫН СТАНДАРТ

Ангилалтын код 03.220.20; 43.020; 13.300

Аюултай ачаа. Ангилал	
Техникийн ерөнхий шаардлага	MNS 4978:2017
Dengerous goods. Classification	
Generel technical requirements	MNS 4978:2000 оронд

Стандартчиллын үндэсний зөвлөлийн 2017 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдрийн 54 дүгээр тогтоолоор батлав.

Стандарт нь 2018 оны 01 дүгээр сарын 05-ны өдрөөс эхлэн хүчинтэй.

1. Хамрах хүрээ

1.1. Энэ стандартаар авто тээврийн хэрэгслээр аюултай ачаа тээвэрлэхэд тавих үндсэн шаардлагын тогтооно.

1.2. Энэхүү стандарт нь үйлдвэрийн байран дотор болон нийтийн хэрэгцээний бус замаар аюултай ачааг тээвэрлэхэд хамаарахгүй.

2. Норматив эшлэл

2.1. Энэхүү стандартад эш татаж хэрэглэсэн доорх баримт бичигт өөрчлөлт орсон тохиолдолд хамгийн сүүлчийн албан ёсны эх материалаас иш татаж хэрэглэнэ. Үүнд:

- MNS 5029:2011 – Хөдөлмөрийн аюулгүйн ажиллагаа, эрүүл ахуй. Химийн хорт болон аюултай бодисын шошго, анхааруулах тэмдэг.

3. Нийтлэг шаардлага

3.1. Иргэн, хуулийн этгээд нь аюултай ачааны тээвэрлэлтийг химийн хортой болон аюултай бодисын тухай хууль, хог хаягдлын тухай хууль, холбогдох дүрэм, журам, стандартаар тавигдах нөхцөл шаардлагын дагуу гүйцэтгэнэ.

3.2. Аюултай ачааны сав, баглаа, боодлыг тээвэрлэхдээ тэдгээрийг цэвэрлэсэн байгууллагаас ачааны баримтад “Савыг цэвэрлэсэн, аюулгүй” гэсэн тэмдэглэл хийгээгүй нөхцөлд аюултай ачаа тээвэрлэх техникийн шаардлагын дагуу гүйцэтгэнэ.

3.3. Авто тээврийн хэрэгслээр зарим төрлийн аюултай ачааг тээвэрлэх үед тухайн ачааны тээвэрлэлтийн нөхцөлд заасан бол ачаа илгээгч, хүлээн авагч талаас тээвэрлэлтийн аюулгүй байдлыг хариуцсан ажилтныг томилон ажиллуулна.

3.4. Аюултай ачааг нэгээс илүү чиргүүл бүхий авто тээврийн хэрэгслээр тээвэрлэхийг хориглоно.

4. Нэр томьёо

4.1. Аюултай ачаа Авто тээврийн хэрэгслээр тээвэрлэх үед өөрийн шинж чанараараа хүний амь нас, эрүүл мэнд, хүрээлэн байгаа орчинд аюул хохирол учруулах химийн хортой болон аюултай бодис, аюултай хог хаягдал, тэдгээрийн ариутгаагүй сав, баглаа боодол.

4.2. Аюултай ачаа тээвэрлэх тусгай зориулалтын авто тээврийн хэрэгсэл Тухайн төрлийн аюултай ачааг тээвэрлэх зориулалт бүхий авто тээврийн хэрэгсэл.

4.3. Цуваа Ойрын гэрлээ асааж зохион байгуулалттай цуварч яваа гурав буюу түүнээс олон механикжсан тээврийн хэрэгсэл

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага

4.4. Аюултай ачааны тээвэрлэлт хариуцсан ажилтан Аюултай ачааг ачихаас эхлэн хүлээн авагчид хүлээлгэн өгөх хүртэл хугацаанд аюултай байдлыг хангах үүрэг бүхий мэргэшсэн ажилтан.

5. Ангилал

5.1. Аюултай ачаанд тээвэрлэлтийн болон ачих буулгах ажлын үед мөнх хадгалалтын явцад тэсрэх, гал авалцах, байшин барилга, тоног төхөөрөмж, агуулах сав, тээврийн хэрэгслийн эвдлэх, хүн, мал амьтныг гэмтээх, хордуулах, түлэх, хорт туяаны цацрагаар шарах, өвчлүүлэх зэрэг нөлөө үзүүлэх бодис, биет материал бүхий ачаа хамаарна.

5.2. Аюултай ачааг дор дурдсан төрөл ангилалд хуваана. Үүнд:

- 1 дүгээр ангилал – Тэсэрч дэлбэрэх бодис
- 2 дугаар ангилал – Шахсан хий, даралтаар хадгалсан уусмал
- 3 дугаар ангилал – Амархан гал авалцах шингэн
- 4 дүгээр ангилал – Амархан гал авалцах бодис, биет материал
- 5 дугаар ангилал – Хүчиллэг бодис
- 6 дугаар ангилал – Хортой болон халдвар тараах бодис
- 7 дугаар ангилал – Цацраг идэвхт бодис
- 8 дугаар ангилал – Идэмхий болон зэврээх бодис
- 9 дүгээр ангилал – Бусад хорт бодис

5.3. Тэсэрч дэлбэрэх бодис (1 дүгээр ангилал) Химийн урвалд маш эрчимтэй орж, хий ялгаруулан дулааны их температур болон өндөр даралтаар ойр орчмын биетийг гэмтээх чадвартай хатуу, шингэн, холимог бодис байна.

5.4. Шахсан хий, даралтаар хадгалсан уусмал (2 дугаар ангилал) Дулааны $+20^{\circ}$ С-ийн температурт савны доторх даралт 1×10^5 Па (кг/см²) тэнцүү буюу их, дулааны $+50^{\circ}$ С-ийн температурт уурын туйлын даралт 3×10^5 Па (кг/см²) тэнцүү буюу их, хямралын дулааны температур $+50^{\circ}$ С-ээс бага байх гэсэн нөхцөлүүдийн аль нэгийг хангасан хийн болон шингэн бодис байна.

5.5. Амархан гал авалцах шингэн (3 дугаар ангилал) Битүү саванд дулааны $+61^{\circ}$ С температур, задгай саванд дулааны $+66^{\circ}$ С температураас бага гал авалцах чадвартай шингэн, холимог, уусмал байна.

5.6. Амархан гал авалцах бодис (4 дүгээр ангилал) Өөрөө авалцах чадвартай, эсвэл устай урвалд орж гал авалцах хий ялгаруулдаг хатуу бодис байна.

5.7. Хүчиллэг бодис (5 дугаар ангилал) Исэлдүүлэгч бодис болон органикийн илүү ислүүдийг хэлнэ.

5.8. Хортой, халдвар тараах бодис (6 дугаар ангилал) дор дурдсан хордуулах үзүүлэлтийн шаардлагын аль нэгийг нь хангасан байхаас гадна амьсгалах үед, эсвэл арьсны гадна болон дотор орсон тохиолдолд хордуулах чадвартай бодис, хүн мал амьтанд аюул учруулах өвчний нян, бичил биет агуулсан халдварт бодис байна. Үүнд:

- 5.8.1. Үхэлд хүргэх дундаж доз (ЛК50)
 - 5.8.2. Хатуу биет дотор орсон үед – 200 мг/кг ихгүй
 - 5.8.3. Шингэн биет дотор орсон үед – 500 мг/кг ихгүй
 - 5.8.4. Арьсан дээр үйлчлэх үед – 1000 мг/кг ихгүй
 - 5.8.5. Үхэлд хүргэх дундаж дүн (ЛК50) амьсгалах тоосонцор - 10 мг/л ихгүй
 - 5.8.6. Хордуулах дулааны температурын хязгаар - $+55^{\circ}$ С ихгүй
- 5.9. Цацраг идэвхт бодис (7 дугаар ангилал) гэдэг нь хувийн идэвхт чанар $7,4 \times 10^3$ Бк.кг⁻¹ (0.002 мкКи г⁻¹) байх цацраг идэвхт бодис байна.

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага

5.9. Идэмхий бодис (8 дугаар ангилал) өөрийн химийн үйлчилгээний чанараар бусад ачаа бараа, тээврийн хэрэгслийн эвдрэл гэмтэлд оруулах, амьд биетэд хөнөөл учруулах хатуу болон шингэн бодис байна.

5.10. Бусад хорт бодис (9 дүгээр ангилал) Өмнө дурдсан ангиллаас ялгаатай боловч хадгалалт, тээвэрлэлтийн явцад аюулгүй ажиллагааны шаардлагыг мөрдөж гүйцэтгэх шаардлагатай бусад бодис хамаарна.

6. Техникийн ерөнхий шаардлага

6.1. Аюултай ачааг тусгай зориулалтын авто тээврийн хэрэгслээр, эсхүл тухайн ачааг тээвэрлэх талаар үйлдвэрлэгчээс тогтоосон нөхцөл, шаардлагад нийцүүлэн тоногдсон, байршил тогтоох төхөөрөмж бүхий авто тээврийн хэрэгслээр тээвэрлэнэ.

6.2. Химийн хорт болон аюултай бодис, аюултай хог хаягдлыг тээвэрлэх авто машины цувааг тусгай дуут болон гэрлэн дохиогоор тоногдсон авто тээврийн хэрэгсэл хамгаалан явж болно. Шаардлагатай тохиолдолд нөөцийн болон шатахуунаар цэнэглэх авто машин дагалдуулна. Цуваагаар явахдаа Замын хөдөлгөөний дүрмийн заалтыг баримтална. Цувааг зохион байгуулахдаа дор дурдсан арга хэмжээг авна. Үүнд:

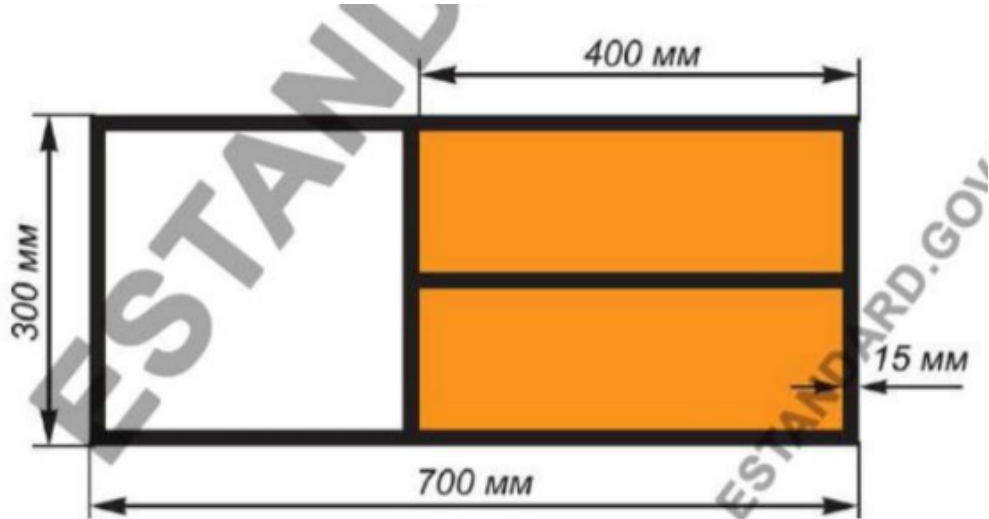
6.2.1. Жолооч хөдөлгөөний эрчим, тээврийн хэрэгслийн онцлог байдал, тээж яваа ачаа, замын болон цаг агаарын нөхцөл, хөдөлгөөний дагуух үзэгдэлтээс хамааруулан тээврийн хэрэгслийн хурдыг замын хөдөлгөөний дүрэмд болон тухайн аюултай ачааны баримт бичигт заасан хурдны хязгаараас хэтрүүлэхгүйгээр сонгож явна.

6.2.2. Бартаа саад багатай тэгш замд автомашин хоорондын зай 50 метрээс байгаагүй байх.

6.2.3. Бартаа, саад ихтэй, уулын замд автомашин хоорондын зай 300 метрээс багагүй байх.

6.2.4. Тээвэрлэлтийн аюулгүй байдлыг хариуцсан ажилтан цувааны эхэнд байрлах автомашинд сууж явна.

6.3. Аюултай ачаа тээвэрлэж яваа тээврийн хэрэгслийн урд болон ард “Аюултай ачаа” таних тэмдгийг байрлуулна. “Аюултай ачаа” таних тэмдэг нь хар хүрээтэй (өргөн нь 15 мм), 700 мм х 300 мм хэмжээтэй тэгш өнцөгт хэлбэртэй байх бөгөөд баруун талын 400 мм урттай хэсэг нь улбар шар, үлдсэн зүүн талын хэсэг нь цагаан дэвсгэртэй байна. Цагаан дэвсгэртэй хэсэгт тухайн аюултай ачааны шинж чанарыг харуулсан дүрсэн тэмдэглэгээ (MNS 5029 стандартад заасан график дүрслэл), баруун талын улбар шар дэвсгэрийн дээд хэсэгт аюулын буюу сэрэмжлүүлэх тэмдэглэгээний код, доод хэсэгт НҮБ-аас тогтоосон аюултай бодисын ангиллын дугаар (UN number)-ыг тэмдэглэнэ. Дугаарыг 15 мм-ийн өргөн зураасаар 100 мм-ийн өндөртэй бичнэ.

1-р зураг – “Аюултай ачаа” таних тэмдгийн хэмжээс

6.4. Амархан гал авалцах бодис болон тэсрэх аюултай ачаа тээвэрлэж буй тээврийн хэрэгслийг тээвэрлэлтийн туршид нийтийн хэрэгцээний шатахуун түгээгүүрээс шатахуун авахгүй байхаар цэнэглэнэ. Хэрэв нийтийн хэрэгцээний шатахуун түгээгүүрээс шатахуун авах зайлшгүй шаардлага гарсан тохиолдолд түгээгүүрээс 25 метрээс багагүй зайд тээврийн хэрэгслийг байрлуулсан төмөр сав ашиглан зөөж цэнэглэнэ.

6.5. Аюултай ачаа тээвэрлэж буй тээврийн хэрэгсэл нь “Хурдны хязгаар” – улаан хүрээтэй, цагаан өнгийн дэвсгэр буюу дугуй (голч нь 160 мм-ээс багагүй, хүрээний өргөн нь голчийн 1/10- тэй тэнцүү) дотор зөвшөөрсөн хурдны дээд хэмжээг хараар бичсэн таних тэмдгийг тээврийн хэрэгслийн зүүн ард тавьж явна.

2-р зураг – хурдны дээд хэмжээг харуулсан таних тэмдэг

6.6. Үзэгдэх орчин 300 метр хүртэл хязгаарлагдсан нөхцөлд зарим аюултай ачааг тээвэрлэхийг хориглоно. Энэ талаар уг ачааг тээвэрлэх аюулгүй ажиллагааны зааварт заасан байвал зохино.

6.7. Тээврийн хэрэгслийг түр зогсоох болон хонохоор зогсоолд тавихдаа зогсоолын тоормосыг ажиллуулахаас гадна налуу талбайд өнхрөхөөс хамгаалан ивүүрийг заавал тулсан байна.

6.8. Тэсэрч дэлбэрэх болон амархан гал авалцах шингэн ба хийн ачааг тээвэрлэх авто тээврийн хэрэгслийн ажилласан хийн хоолойг автомашины радиаторын өмнө баруун гар тал руу гаргана. Тухайн авто тээврийн хэрэгслийн шатахууны савыг урд болон хойд талд төмөр сойз, доод талд нь төмөр тороор (Нүдний хэмжээ 10x10 мм) савнаас 20 мм зайд тоноглоно.

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага

- 6.9. Авто тээврийн хэрэгслийн яндан нь оч хамгаалагчаар тоноглогдсон байна.
- 6.10. Аюултай ачаа тээвэрлэх авто тээврийн хэрэгслийн цахилгаан тоноглолд дор дурдсан шаардлагыг тавина. Үүнд:
- 6.10.1. шугамын хүчдэл 24 В-оос хэтрэхгүй байх;
 - 6.10.2. цахилгааны хэлхээ гал хамгаалагчаар хамгаалагдсан байх;
 - 6.10.3. цахилгаан хэлхээг шууд салгах унтраалгыг жолоочийн бүхээгт байрлуулах;
- 6.11. Амархан авалцах шингэн ба хий төлөвт байгаа тээвэрлэх цистерн бүхий авто тээврийн хэрэгсэл нь цахилгаан цэнэг саармагжуулах тоноглолтой байна.
- 6.12. Аюултай ачаа тээвэрлэх битүү бүхээг бүхий авто тээврийн хэрэгслийн бүхээг бөх бат байхаас гадна жолоочийн бүхээгээс 150 см-ээс багагүй зайд тусгаарлагдана. Энэхүү бүхээг нь агааржуулалт хийх бололцоогоор хангагдсан, хаалга нь нэмэгдэл цоожоор тоноглогдсон байна.
- 6.13. Аюултай ачаа тээвэрлэх зориулалтын нээлттэй тэвш бүхий авто тээврийн хэрэгслийн тэвшний хаалт нь ус нэвтрэхгүй, шатахгүй материалаар хийгдсэн байхаас гадна тэвшний дээд ирмэгээс 200 мм-ээс багагүй өндөр байна.
- 6.14. Аюултай ачаа тээвэрлэх авто тээврийн хэрэгсэлд дор дурдсан багаж, хэрэгслийг заавал авч явна. Үүнд:
- 6.14.1. галын хор (нунтаг хор болон 5 л-ээс багагүй эзлэхүүнтэй нүүрс хүчлийн хий)
 - 6.14.2. өнхрөхөөс сэргийлсэн ивүүр 2-оос цөөнгүй.
 - 6.14.3. тухайн аюултай ачааг тээвэрлэх аюулгүйн ажиллагааны зааварт заасан бол аюултай бодисыг саармагжуулах бодис, багаж хэрэгсэл, жолооч болон хариуцаж яваа ажилтныг хамгаалах нэг бүрийн хамгаалалтын хэрэгсэл
 - 6.14.4. амархан гал авалцах, хорт хийн ачаа болон хүчтэй үйлчилгээтэй хортой, цацраг идэвхт, халдварт өвчний нян бүхий ачааг тээвэрлэх авто тээврийн хэрэгсэлд “Орохыг хориглоно” (Замын хөдөлгөөний дүрмийн 1 дүгээр хавсралтын Замын тэмдэг, тэмдэглэлийн 2.1.) тэмдгийг аюул ослын үед хэрэглэх зорилгоор хоёр ширхэгийг авч явна.
- 6.15. Тээвэрлэлтийн явцад ачааны сав, баглаа боодлын битүүмж алдагдсан, бусад хүмүүс, авто тээврийн хэрэгсэлд аюул учирсан зэргээс зогссон үед авто тээврийн хэрэгслээс хоёр тийш 100 м зайд “Орохыг хориглоно” тэмдгийг байрлуулна.
- 6.16. Зам тээврийн осол болон түүнтэй адилтгах бусад аюулын үед авто тээврийн хэрэгслийн жолооч нь замын хөдөлгөөний дүрэм болон холбогдох дүрэм, журмын заалтыг баримтлан ажиллахаас гадна дор дурдсан үүрэг хүлээнэ. Үүнд:
- 6.16.1. шаардлагатай үед галын тусламжийн дуудлага өгсөн байх;
 - 6.16.2. ослын аюултай бүсийг зааглан тэмдэглэж гаднын хүмүүс өртөхөөс хамгаалах;
 - 6.16.3. цагдаагийн, эмнэлгийн болон бусад албаны ажилтнуудыг ирэх үед тээвэрлэлтийн баримт бичгээ шалгуулан тээж яваа аюултай ачааны хор хөнөөлийн тухай таниулах;
- 6.17. Тээвэрлэлтийн болон замын хөдөлгөөний байдлыг хангаж явахаас гадна аюултай ачааны сав баглаа боодол, шошго тэмдэг, лац ломбоны бүрэн бүтэн байдлыг хариуцна.
- 6.18. Авто тээврийн хэрэгслийн жолооч нь дор дурдсан үйлдэл хийхийг хориглоно. Үүнд:
- 6.18.1. авто тээврийн хэрэгслийг байрнаас нь огцом хөдөлгөх, огцом тоормослох;

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага

6.18.2. авцуулах холбоог салгаж явах;

6.18.3. тэсэрч дэлбэрэх, амархан гал авалцах аюултай ачааг тээвэрлэх үед авто тээврийн хэрэгслийн орчимд тамхи татах;

6.18.4. тэсэрч дэлбэрэх, амархан гал авалцах аюултай ачааг тээвэрлэх үед авто тээврийн хэрэгслээс 100 м-ээс ойр зайд гал түлэх;

6.18.5. аюултай ачааг хариуцаж яваа ажилтны эзгүй хойгуур авто тээврийн хэрэгслийг орхин явах;

6.18.6. тогтоосон тээвэрлэлтийн маршрутыг зөрчих;

6.18.7. ачааны дагалдах бичигт бичигдээгүй ачааг тээвэрлэх, аюултай ачааг хариуцан яваа ажилтнаас бусад зорчигч тээвэрлэх;

6.19. Аюултай ачааны тээвэрлэлтийг хариуцаж яваа ажилтан болон тээвэрлэлтийн үйл ажиллагаанд оролцогч бусад хүмүүс тухайн ачааг дагалдаж яваа болохыг гэрчилсэн баримт, бичгийг биедээ авч явна.

6.20. Аюултай ачааны тээвэрлэлтийг хариуцаж яваа ажилтан болон хамгаалалтын хүмүүс аюулгүй ажиллагааны дүрэм, зааврыг чанд мөрдөж ажиллана. Энэхүү ажилтан нь бусад ажилтнуудад аюулгүй ажиллагааны зааварчилга өгч хариуцан ажиллана.

7. Тээвэрлэлтэд тавих ерөнхий шаардлага

7.1. Аюултай ачааны тээвэрлэлтийг Замын хөдөлгөөний дүрэм болон бусад холбогдох дүрэм, журам, энэхүү стандартын шаардлага, тухай аюултай ачааг тээвэрлэх аюулгүй ажиллагааны шаардлагыг хангасан тохиолдолд гүйцэтгэнэ.

7.2. Ачаа илгээгч нь тухайн ачааг тээвэрлэлтэд бэлтгэж, зориулалтын сав, баглаа боодол, стандартын шаардлага хангасан хаяг, шошго бүхий ачааг тээвэрлүүлэх үүрэг хүлээнэ.

7.3. Ачаа илгээгч нь гарч болзошгүй ослын үед ажиллах төлөвлөгөө, аюулгүй ажиллагааны зааврыг тус тус батлуулж тээвэрлэгч байгууллага, жолооч, дагалдан яваа хүмүүст танилцуулан гарын үсэг зуруулж гэрээнд хавсаргасан байна.

7.4. Химийн бодисын хор аюулын лавлах мэдээллийн хуудас /material safety data sheet/ дагалдах баримт бичгийг үйлдвэрлэгч боловсруулж гэрээнд дагалдуулна.

7.5. Даралтат сав нь техникийн паспорттай байх бөгөөд мэргэжлийн байгууллагаар баталгаажуулагдсан байна.

7.6. Авто тээврийн хэрэгсэл болон сав баглаа боодол дээр хор аюулын анхааруулах тэмдэг, санамжийг байрлуулж зохих зааврын дагуу тээвэрлэнэ.

7.7. Химийн хорт болон аюултай бодисын тээвэрлэх, ачих, буулгах үеийн аюулгүй ажиллагааг химийн хорт болон аюултай бодисыг тээвэрлэх, ашиглах, устгах үйл ажиллагааг эрхлэн гүйцэтгэгч хариуцна.

7.8. Химийн хорт болон аюултай бодис, хог хаягдлыг тээвэрлэх маршрутыг аль болох хөдөлгөөний эрчим болон бартаа саад бага байхаар сонгож, тээвэрлэх цаг, хугацааны талаар тухайн орон нутгийн онцгой байдлын байгууллага болон замын цагдаагийн албан мэдэгдэж, аюулгүй байдлыг хангах талаар зөвлөмж чиглэл авсан байна.

7.9. Аюултай ачааг осол аюулгүй тээвэрлэх үндсэн нөхцөлийн нэг нь анхан шатны болон давтан сургалтууд байх ба тээвэрлэлтийн үйл ажиллагаанд оролцогч нь зохих шатны сургалтад заавал хамрагдсан байна.

7.10. Аюултай ачаа тээвэрлэх жолооч нь дараах шаардлагуудыг хангасан байвал зохино. Үүнд:

7.10.1. тухайн ангилалд тохирох жолоодох эрхийн болон мэргэшсэн жолоочийн үнэмлэхтэй, аюултай ачааны чиглэлээр зохих сургалтад хамрагдсан байх;

7.10.2. тухайн ангиллын авто тээврийн хэрэгслийг 3 -аас доошгүй жил тасралтгүй жолоодож дадлагажсан байх;

Тэсэлгээний ажил, тэсрэх материалтай харьцаж ажиллах ажилтны гарын авлага

7.10.3. эмнэлгийн анхны тусламж үзүүлэх, галын аюулгүй байдлын сургалтад хамрагдаж гэрчилгээ авсан байх;

7.10.4. тээвэрлэх аюултай ачааны төрөл өөрчлөгдөхөд тухай бүр тухайн ачааны тээвэрлэлтийн онцлог болон аюулгүйн ажиллагааны талаарх зааварчилгатай танилцаж гарын үсэг зурсан байна.

7.11. Аюултай ачааны хайрцаг, сав баглаа боодол гэмтэлтэй, авто тээврийн хэрэгсэл нь бүрэн бус, баримт бичиг зөрчилтэй, хаяг шошго, анхааруулах тэмдэг, тэмдэглээ хийгдээгүй, жолоочид тавигдах шаардлага хангагдаагүй тохиолдолд тээвэрлэлт гүйцэтгэхийг хориглоно.